

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника»
Навчально-науковий юридичний інститут

О.С. ОЛІЙНИК

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Методичні вказівки
для забезпечення самостійної роботи студентів 4-го курсу
денної форми навчання

спеціальність 081 «Право»
галузь знань 08 «Право»

Івано-Франківськ, 2019

Розглянуто та затверджено на засіданні кафедри цивільного права навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 1 від «30» серпня 2019 року).

Рекомендовано до друку рішенням Навчально-методичної ради навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 1 від «25» вересня 2019 року).

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 2 від «25» жовтня 2019 року).

Рецензенти:

Гейнц Р.М. – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільного права навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Яремак З.В. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Олійник О.С. *Господарське право України: Методичні вказівки для забезпечення самостійної роботи студентів 4-го курсу денної форми навчання (спеціальність 081 «Право», галузь знань 08 «Право»). Івано-Франківськ: навчально-науковий юридичний інститут ПНУ, 2019.*

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану підготовки бакалавра спеціальності 081 «Право» ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника» і призначені для самостійної роботи студентів денної форми навчання з навчальної дисципліни «Господарське право України» та підготовки до здачі екзамену студентів 4-го курсу денної форми навчання. У методичних вказівках викладені: навчальна програма дисципліни, теми до самостійної роботи студентів, які включають короткі методичні рекомендації, що полегшать підготовку студента, перелік основних питань для перевірки знань студентів, різнопланові теоретичні та практичні завдання, які сприятимуть поглибленому вивченню матеріалу з дисципліни «Господарське право України». До тем самостійної роботи запропоновано перелік основної та додаткової літератури, нормативних актів з метою поглибленого ознайомлення студентів з конкретними правовідносинами в сфері господарювання.

Методична розробка призначена для студентів, аспірантів, викладачів.

© Олійник О. С., 2019

© ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	7
ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	14
Тема самостійної роботи № 1.....	14
Тема самостійної роботи № 2.....	16
Тема самостійної роботи № 3.....	18
Тема самостійної роботи № 4.....	21
Тема самостійної роботи № 5.....	23
Тема самостійної роботи № 6.....	25
Тема самостійної роботи № 7.....	28
Тема самостійної роботи № 8.....	30
Тема самостійної роботи № 9.....	33
Тема самостійної роботи № 10.....	36
Тема самостійної роботи № 11.....	38
Тема самостійної роботи № 12.....	42
Тема самостійної роботи № 13.....	44
Тема самостійної роботи № 14.....	47
Тема самостійної роботи № 15-16.....	52
Тема самостійної роботи № 17.....	56
Тема самостійної роботи № 18.....	58
Тема самостійної роботи № 19.....	60
Тема самостійної роботи № 20-21.....	64
Тема самостійної роботи № 22.....	67
Тема самостійної роботи № 23.....	71
Тема самостійної роботи № 24.....	73
Тема самостійної роботи № 25.....	76
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	79

ПЕРЕДМОВА

У системі суспільних, політичних, економічних перетворень, в яких перебуває Українська держава сьогодні, проблема формування господарсько-правового механізму забезпечення ринкових відносин була і залишається ключовим питанням. З моменту проголошення незалежності України незважаючи на всі інституційні зміни, а саме процеси приватизації, розвиток законодавства в сфері антимонопольно-конкурентного законодавства, виникнення нових організаційно-правових форм юридичних осіб, розширення кола суб'єктів господарювання, виникнення як нових, так традиційних сфер господарювання, продовжує існувати цілий ряд проблем правового характеру, пов'язаних із формуванням в Україні сучасної розвиненої моделі господарювання. Про це свідчать незадовільні темпи зростання економіки.

Суспільні відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності, зумовлюють необхідність не тільки відповідного правового регулювання, але й вивчення правового регулювання основоположних засад господарської діяльності. Такою навчальною дисципліною у сучасних вищих навчальних закладах є Господарське право України. Воно вивчає історію становлення та розвитку правового регулювання господарських відносин в Україні та за кордоном, виявляє закономірності, тенденції, прогалини правового регулювання цих відносин, напрацьовує рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання та правозастосовної практики.

Українська держава сьогодні потребує кваліфікованих спеціалістів в різних галузях права, а в умовах сучасної економічної кризи діяльність юристів-цивілістів, господарників набуває істотного значення, тому необхідність вивчення навчальної дисципліни «Господарське право України» у вищих навчальних закладах нашої держави є беззаперечним.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Господарське право України» є формування у студентів цілісної системи знань про загальнотеоретичні засади правового регулювання господарської діяльності, орієнтування їх на дослідження проблематики господарського права з метою вирішення конкретних питань практичної діяльності щодо прав та інтересів учасників господарських правовідносин та забезпечення господарського правопорядку.

Основними цілями вивчення дисципліни «Господарське право України» є набуття студентами знань та розуміння змісту норм господарського права України, аналіз нормативно-правової бази в сфері регулювання господарсько-правових відносин, формування умінь та навичок щодо самостійного розв'язання практичних проблем, що виникають в процесі реалізації господарської правосуб'єктності учасниками господарських правовідносин, правильного застосування норм господарського законодавства.

Навчальна дисципліна «Господарське право України» розроблена на основі положень Господарського Кодексу України, що набрав чинності з 1 січня 2004 року, Цивільного кодексу України з питань, які не врегульовані Господарським кодексом, об'ємної законодавчої бази та юридичної практики, що стосується господарських правовідносин, а також враховує досягнення науки цивільного права та господарського права.

У Методичних вказівках містяться теми самостійної роботи з Господарського права України, які не розглядаються на семінарських заняттях з Господарського права України, питання для самоконтролю, які повинні освоїти студенти, різні види індивідуальних робіт, що можуть самостійно виконуватися студентами четвертого курсу денної форми навчання в період, що передує складанню іспиту з даної дисципліни та сприятиме більш якісному освоєнню ними матеріалу з Господарського права України.

Внаслідок вивчення навчальної дисципліни «Господарське право України» відповідно до вимог освітньої програми студенти повинні:

знати:

- ✓ проблемні питання теорії, практики та законотворчості в сфері господарських правовідносин;
- ✓ діюче господарське законодавство;
- ✓ основні положення правового статусу суб'єктів господарювання;
- ✓ способи захисту прав і законних інтересів учасників відносин у сфері господарювання;
- ✓ основні положення господарського речового, зобов'язального та договірнього права;
- ✓ загальні засади господарсько-правової відповідальності;
- ✓ особливості правового регулювання окремих видів господарської діяльності;
- ✓ шляхи гармонізації господарського законодавства з цивільним правом, з міжнародним правом в сфері господарювання, правом Європейського Союзу.

вміти :

- ✓ порівнювати і аналізувати норми законодавства, що регулюють відносини з приводу безпосереднього здійснення чи управління господарською діяльністю;
- ✓ правильно тлумачити і застосовувати на практиці норми господарського законодавства;
- ✓ узагальнювати практику реалізації норм господарського права та робити відповідні висновки;
- ✓ застосовувати знання та навички, набуті при вивченні теоретичного матеріалу з господарського права до конкретних ситуацій, що складаються в процесі організації та здійснення господарської діяльності;
- ✓ визначати межі можливого використання набутих знань із господарського права у процесі право творення в Україні.

Запропоновані вказівки та завдання «Господарського права України» сприятимуть позааудиторній роботі студентів з вказаної навчальної дисципліни, нададуть можливість перевірити свої знання та навички при вирішенні різних практичних ситуацій та тестів, запропонованих у даному збірнику, тим самим дозволивши студентам більш якісно підготуватися до контролю знань.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

ТЕМА	кількість год.		
	лекції	семінари	сам. роб.
Модуль I. Загальна частина. Особливості правового статусу суб'єктів господарювання			
Тема № 1. Господарська діяльність: поняття та правова характеристика. Підприємництво як вид господарської діяльності	-	-	5
Тема № 2. Поняття, метод, система господарського права як галузі права, науки та навчальної дисципліни. Господарські правовідносини. Джерела господарського права	2	2	2
Тема № 3. Правові основи державного впливу на			

економіку та господарську діяльність	2	-	2
Тема № 4. Загальна характеристика суб'єктів господарського права - учасників відносин у сфері господарювання	2	2	2
Тема № 5. Правове становище підприємств	2	2	3
Тема № 6. Правове становище господарських товариств. Види господарських товариств та їх особливості.	2	2	4
Тема № 7. Правовий статус кооперативів.	-	2	2
Тема № 8. Господарські об'єднання та органи господарського керівництва. Правове становище інших суб'єктів господарювання	2	2	3
Тема № 9. Правовий режим майна суб'єктів господарювання	-	2	5
Модуль II. Господарські зобов'язання та договори			
Тема № 10. Загальні положення про зобов'язання у сфері господарювання	-	2	5
Тема № 11. Правова характеристика господарських договорів (поняття, ознаки, функції, динаміка)	2	2	4
Тема № 12. Правова характеристика окремих видів договорів у сфері господарювання	-	2	6
Тема № 13. Основні засади господарсько-правової відповідальності	2	2	5
Тема № 14. Обмеження монополізму та захист суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції	-	-	8
Тема № 15. Правове регулювання цін та ціноутворення	-	-	6
Тема № 16. Комерційний розрахунок та банкрутство в господарській діяльності	2	-	5
Модуль III. Спеціальна частина. Правове регулювання окремих видів господарської діяльності			
Тема № 17. Правове регулювання біржової діяльності	2	2	4
Тема № 18. Правове регулювання комерційного посередництва у сфері господарювання (агентські відносини)	-	-	8
Тема № 19. Правове регулювання фінансової діяльності. Посередництво у здійсненні операцій з цінними паперами.	2	2	6
Тема № 20. Інвестиційна діяльність та особливості її правового регулювання.	1	1	6
Тема № 21. Правовий режим іноземних інвестицій	1	1	6
Тема № 22. Інноваційна діяльність в сфері господарювання	2	2	4
Тема № 23. Використання у підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання (комерційна концесія)	-	2	5
Тема № 24. Загальні засади правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності	2	2	4
Тема № 25. Правове регулювання спеціальних режимів господарювання	2	2	4
Загальна кількість годин:	30	36	114

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

Змістовий модуль 1. Загальна частина. Особливості правового статусу суб'єктів господарювання

ТЕМА 1. Господарська діяльність: поняття та правова характеристика. Підприємництво як вид господарської діяльності

Історія становлення та розвитку правового регулювання господарської сфери суспільного життя. Культурно-історичні передумови виникнення господарського права. Особливості розвитку господарського права в ХХ столітті. Становлення господарського права в незалежній Україні. Поняття, ознаки, види, принципи здійснення господарської діяльності. Поняття, значення організаційно-господарських засад у сфері господарювання.

Поняття і види підприємницької діяльності. Цілі підприємницької діяльності. Ознаки підприємництва. Ризики в підприємницькій діяльності. Підприємництво як об'єкт державного регулювання.

ТЕМА 2. Поняття, метод, система господарського права як галузі права, науки та навчальної дисципліни. Господарські правовідносини. Джерела господарського права

Поняття господарського права як галузі права. Предмет та метод господарського права. Принципи та функції господарського права. Місце господарського права серед інших галузей права. Система господарського права. Взаємозв'язок господарського права з іншими галузями права. Господарське право як правова наука та навчальна дисципліна. Правове регулювання господарської діяльності в зарубіжних країнах.

Господарські правовідносини: поняття, особливості, структура. Види господарських правовідносин. Приватно-правові та публічно-правові відносини в сфері підприємництва. Розмежування відносин в сфері господарювання з іншими видами відносин.

Поняття та ознаки господарського законодавства. Господарсько-правові норми: поняття та види. Система господарського законодавства. Конституційні засади правопорядку у сфері господарювання. Правова характеристика Господарського кодексу України. Співвідношення Господарського і Цивільного кодексів України в сфері регулювання приватної діяльності. Закони, що регулюють господарську діяльність. Підзаконні нормативно-правові акти у сфері господарювання. Локальні нормативно-правові акти в сфері господарювання. Місце та роль господарської практики в удосконаленні регулювання господарських відносин. Роль міжнародних договорів України в системі господарського законодавства. Звичай ділового обороту (міжнародні торговельні звичаї). Основні напрямки вдосконалення господарського законодавства. Методологія тлумачення господарсько-правових актів.

ТЕМА 3. Правові основи державного впливу на економіку та господарську діяльність

Рівні та форми регулювання господарської діяльності. Державний рівень організації та управління господарською сферою країни. Поняття методів, засобів, форм державного регулювання економіки. Державна економічна політика, економічна тактика, економічна стратегія. Правові форми державного управління економікою (нормативне регулювання, прогнозування, планування, програмування, управління поточними справами, контроль,

нагляд). Адміністративні та економічні методи державного управління економікою. Особливості управління господарською діяльністю у державному та комунальному секторах економіки. Державне регулювання економіки в зарубіжних країнах. Регуляторні акти в сфері господарювання. Ліцензування, патентування та квотування як засоби державного регулювання в сфері господарювання. Сертифікація та стандартизація. Застосування нормативів та лімітів в сфері господарювання. Регулювання цін та тарифів у сфері господарювання. Державне замовлення в сфері господарювання. Обмеження монополізму та сприяння змагальності в сфері господарювання.

ТЕМА 4. Загальна характеристика суб'єктів господарського права – учасників відносин у сфері господарювання

Поняття та ознаки суб'єктів господарського права – учасників відносин в сфері господарювання. Види суб'єктів господарського права. Поняття, ознаки, види суб'єктів господарювання. Фіктивна діяльність суб'єкта господарювання. Загальні та спеціальні умови створення суб'єктів господарювання. Загальна характеристика установчих документів суб'єктів господарювання. Статут та засновницький договір як установчі документи суб'єктів господарювання. Модельний статут. Державна реєстрація суб'єктів господарської діяльності – юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Новели законодавчого врегулювання державної реєстрації суб'єктів господарювання. Засоби індивідуалізації суб'єктів підприємницької діяльності. Припинення діяльності суб'єкта господарювання: реорганізація, ліквідація. Дозвільна система у сфері господарської діяльності (ліцензування, патентування тощо).

ТЕМА 5. Правове становище підприємств

Поняття підприємства та його основні ознаки. Розбіжності у понятті підприємства за нормами Цивільного та Господарського кодексів України. Види та організаційні форми підприємств. Організаційна структура підприємства. Управління підприємством. Майно підприємства. Зовнішньоекономічна та соціальна діяльність підприємства.

Особливості створення та діяльності підприємств державної форми власності (державні комерційні та казенні підприємства). Господарське зобов'язання державного унітарного підприємства, щодо вчинення якого є заінтересованість. Значні господарські зобов'язання державного унітарного підприємства. Підприємства комунальної форми власності: особливості створення та діяльності. Господарське зобов'язання комунального унітарного підприємства, щодо вчинення якого є заінтересованість. Підприємства колективної власності: поняття та види. Приватні підприємства: поняття та особливості правового статусу. Спільні комунальні підприємства. Підприємства, засновані на змішаній формі власності. Фермерське господарство: поняття та його місце серед інших суб'єктів господарювання. Підприємства з іноземними інвестиціями: поняття, організаційно-правові форми, особливості створення та діяльності.

ТЕМА 6. Правове становище господарських товариств. Види господарських товариств та їх особливості

Історія виникнення господарських товариств. Поняття та основні ознаки господарських товариств. Класифікація господарських товариств. Співвідношення правового становища господарських товариств за нормами Цивільного та Господарського кодексів України. Установчі документи господарського товариства. Майно та майнові права в господарському

товаристві. Управління господарським товариством. Облік і звітність господарського товариства.

Особливості правового становища акціонерних товариств. Поняття акціонерного товариства та його ознаки. Типи акціонерного товариства. Порядок створення акціонерного товариства. Акції та їх види в акціонерному товаристві. Органи управління акціонерним товариством. Права та обов'язки акціонерів. Правове становище товариства з обмеженою відповідальністю. Порядок створення товариства з обмеженою відповідальністю. Органи управління товариством з обмеженою відповідальністю. Права та обов'язки учасників товариства з обмеженою відповідальністю. Правове становище товариства з додатковою відповідальністю. Правове становище повних товариств. Особливості правового становища командитних товариств.

ТЕМА 7. Правовий статус кооперативів.

Поняття підприємства колективної власності в Господарському Кодексі України. Види підприємств колективної власності. Законодавство України про кооперацію. Поняття кооперативу та його види. Правове становище виробничих кооперативів. Принципи діяльності виробничого кооперативу. Загальні умови створення виробничого кооперативу. Членство у виробничому кооперативі. Права та обов'язки членів виробничого кооперативу. Майно у виробничому кооперативі. Органи управління виробничим кооперативом. Припинення діяльності виробничого кооперативу. Споживчі та обслуговуючі кооперативи: поняття, ознаки.

ТЕМА 8. Господарські об'єднання та органи господарського керівництва. Правове становище інших суб'єктів господарювання

Поняття господарських об'єднань та їх ознаки. Види господарських об'єднань. Поняття об'єднання підприємств та організаційно-правові форми об'єднань підприємств. Статус підприємства - учасника об'єднання підприємств. Управління об'єднанням підприємств. Майнові відносини в об'єднанні підприємств. Вихід учасника з об'єднання. Припинення об'єднання підприємств. Правове становище асоціації. Поняття корпорації, її ознаки та особливості діяльності. Правова характеристика концерну. Поняття та особливості діяльності консорціуму. Асоційовані підприємства. Холдингові компанії: поняття, ознаки. Види холдингових компаній. Правове становище органів господарського керівництва.

Громадянин у сфері господарювання. Суб'єкти некомерційної господарської діяльності (неприбуткові організації). Правовий статус кредитної спілки у сфері господарювання.

ТЕМА 9. Правовий режим майна суб'єктів господарювання

Поняття та види правового режиму майна суб'єктів господарювання. Відносини власності у сфері господарювання. Право господарського відання та право оперативного управління. Поняття та джерела формування майна суб'єктів господарювання. Склад майна суб'єктів господарювання. Основні фонди та оборотні засоби. Спеціальні фонди та резерви. Прибуток (дохід) суб'єктів господарювання як основний узагальнюючий показник фінансових результатів його господарської діяльності. Гарантії та захист майнових прав суб'єктів господарювання. Використання природних ресурсів у сфері господарювання. Використання прав інтелектуальної власності у сфері господарювання. Поняття та загальні засади здійснення корпоративних прав. Правовий режим цінних паперів у сфері господарювання. Приватизація як джерело формування майна підприємств. Права суб'єктів

господарювання щодо комерційної таємниці.

Змістовий модуль 2. Господарські зобов'язання та договори

ТЕМА 10. Загальні положення про зобов'язання у сфері господарювання

Поняття господарського зобов'язання та підстави його виникнення. Види господарських зобов'язань. Майново-господарські зобов'язання, організаційно-господарські зобов'язання, соціально-комунальні зобов'язання, публічні зобов'язання. Умови виконання господарських зобов'язань. Виконання господарського зобов'язання третьою особою. Забезпечення виконання господарських зобов'язань. Банківська гарантія забезпечення виконання господарських зобов'язань. Загальногосподарські (публічні) гарантії виконання зобов'язань. Передача (делегування) прав у господарських зобов'язаннях. Припинення господарських зобов'язань. Розірвання господарського зобов'язання. Недійсність господарського зобов'язання. Правові наслідки визнання господарського зобов'язання недійсним.

ТЕМА 11. Правова характеристика господарських договорів (поняття, ознаки, функції, динаміка)

Господарське договірне право – комплексний правовий інститут в системі права України. Поняття та ознаки господарського договору, його функції. Види та форма договорів у сфері господарювання. Загальні умови укладання договорів, що породжують господарське зобов'язання. Істотні умови господарського договору. Порядок укладення, зміни, припинення та розірвання господарських договорів. Особливості укладання попередніх договорів. Особливості укладання господарських договорів за державним замовленням, на основі вільного волевиявлення сторін, примірних і типових договорів. Особливості укладання господарських договорів на біржах, ярмарках та публічних торгах. Укладання організаційно-господарських договорів. Укладання господарських договорів за рішенням суду. Виконання господарських договорів та наслідки невиконання.

ТЕМА 12. Правова характеристика окремих видів договорів у сфері господарювання

Господарсько-торговельна діяльність: поняття, ознаки, види. Договори на реалізацію продукції (товарів). Правова характеристика договору поставки. Договір контрактації сільськогосподарської продукції. Правова характеристика договору енергопостачання. Договори на передачу майна в тимчасове користування. Правова характеристика договору оренди. Лізинг у сфері господарювання. Міна (бартер) в сфері господарювання. Зберігання у товарному складі. Підрядні договори. Транспортні договори. Договори про спільну діяльність. Інші види договорів у підприємницькій діяльності та особливості їх регулювання в різних сферах ринкової економіки.

ТЕМА 13. Основні засади господарсько-правової відповідальності

Поняття, ознаки, принципи господарсько-правової відповідальності. Функції господарсько-правової відповідальності. Види господарсько-правової відповідальності. Підстави та межі господарсько-правової відповідальності. Зменшення розміру та звільнення від відповідальності. Прострочення боржника та кредитора. Досудовий порядок реалізації господарсько-правової відповідальності. Відшкодування збитків у сфері господарювання.

Склад та розмір відшкодування збитків. Умови і порядок відшкодування збитків. Солідарне відшкодування збитків. Регресні вимоги щодо відшкодування збитків. Відшкодування збитків у разі порушення грошових зобов'язань. Штрафні та оперативно-господарські санкції. Поняття та визначення розміру штрафних санкцій в сфері господарювання. Порядок застосування штрафних санкцій. Поняття та види оперативно-господарських санкцій. Підстави та порядок застосування оперативно-господарських санкцій. Адміністративно-господарські санкції: поняття та види. Строки застосування адміністративно-господарських санкцій.

ТЕМА 14. Обмеження монополізму та захист суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції

Загальна характеристика антимонопольно-конкурентного законодавства. Поняття та основні принципи економічної конкуренції. Державне регулювання економічної конкуренції. Правове регулювання монопольного становища суб'єктів господарювання. Контроль за концентрацією суб'єктів господарювання. Відповідальність за порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Особливості правового регулювання природних монополій в Україні. Поняття та прояви недобросовісної конкуренції. Захист від недобросовісної конкуренції.

ТЕМА 15. Правове регулювання цін та ціноутворення

Законодавство про ціни і ціноутворення. Основні напрями державної цінової політики. Ціна як економічна та правова категорія. Види цін та їх характеристика. Вільні ціни та державні регульовані ціни. Способи державного регулювання цін. Органи державного контролю (нагляду) та спостереження у сфері ціноутворення. Державне спостереження у сфері ціноутворення. Адміністративно-господарські санкції за порушення законодавства про ціни і ціноутворення.

ТЕМА 16. Комерційний розрахунок та банкрутство в господарській діяльності

Сутність та історія комерційного (господарського) розрахунку. Поняття неплатоспроможності боржника. Види та критерії неплатоспроможності. Заходи щодо запобігання банкрутству суб'єктів підприємництва. Державна політика з питань банкрутства. Поняття банкрутства. Учасники інституту банкрутства. Порядок визнання суб'єкта підприємництва банкрутом. Процедури, що застосовуються до неплатоспроможного боржника. Санація. Розпорядження майном боржника. Мирова угода. Ліквідаційна процедура у справі про банкрутство. Правові наслідки визнання боржника банкрутом. Черговість задоволення вимог кредиторів. Відповідальність за порушення законодавства про банкрутство. Особливості процедури банкрутства окремих категорій суб'єктів господарювання.

Змістовий модуль 3. Спеціальна частина.

Правове регулювання окремих видів господарської діяльності.

ТЕМА 17. Правове регулювання біржової діяльності

Поняття торговельно-біржової діяльності. Поняття ознаки та класифікація бірж. Історичні передумови зародження бірж за кордоном та в Україні. Правове становище товарної біржі: поняття, порядок створення, функції та принципи діяльності. Права та

обов'язки товарної біржі. Права та обов'язки членів біржі. Управління товарною біржею та операції в біржовій торгівлі. Порівняльно-правова характеристика управління торгово-біржовою діяльністю в інших країнах. Майно товарної біржі. Правила біржової торгівлі. Біржові торги. Біржові угоди: поняття, види, порядок укладення та реєстрація. Припинення товарної біржі.

ТЕМА 18. Правове регулювання комерційного посередництва у сфері господарювання (агентські відносини)

Поняття комерційного посередництва (агентської діяльності) та його характеристика. Підстави виникнення агентських відносин. Правова характеристика агентського договору. Предмет агентського договору. Схвалення угоди, укладеної комерційним агентом без повноваження на її укладення або з перевищенням повноважень. Немонопольні і монопольні агентські відносини. Взаєморозрахунки в агентських відносинах. Обов'язки щодо нерозголошення конфіденційної інформації в агентських відносинах. Відповідальність за порушення агентського договору. Припинення агентського договору.

ТЕМА 19. Правове регулювання фінансової діяльності. Посередництво у здійсненні операцій з цінними паперами.

Поняття та правова природа фінансової діяльності суб'єктів господарювання. Правовий режим фінансових послуг та державні обмеження у їх здійсненні. Поняття банківської системи України, її структура. Місце та співвідношення з банківськими установами небанківських організацій. Правове становище Національного банку України: порядок створення, структура, функції та повноваження. Поняття та правовий статус комерційного банку. Правове регулювання банківських операцій. Поняття банківських операцій та їх види. Особливості правового регулювання бухгалтерського обліку та оподаткування банківських операцій. Поняття, характеристика, види банківського рахунку. Договір на розрахунково-касове обслуговування банківського рахунку. Поняття банківської та комерційної таємниці в банківських установах. Банківські операції та їх публічно-правові обмеження.

Правове забезпечення страхування у сфері господарювання. Суб'єкти страхової діяльності у сфері господарювання. Договір страхування. Посередництво у здійсненні операцій з цінними паперами. Правовий статус фондової біржі. Порядок створення та особливості функціонування фондової біржі. Особливості припинення діяльності фондової біржі. Аудиторська діяльність в сфері господарювання. Поняття та види аудиту. Аудиторська палата України.

ТЕМА 20. Інвестиційна діяльність та особливості її правового регулювання

Законодавство України про інвестиції та інвестиційну діяльність. Поняття, ознаки інвестицій та інвестиційної діяльності. Види інвестицій. Форми здійснення інвестицій. Інвестиційний проект. Учасники інвестиційної діяльності. Права та обов'язки суб'єктів інвестиційної діяльності. Державне регулювання інвестиційних процесів в Україні. Інвестиційна політика України. Державна експертиза інвестиційних проектів. Гарантії та захист інвестицій. Здійснення вітчизняних інвестицій за межі України. Відповідальність суб'єктів інвестиційної діяльності. Умови припинення інвестиційної діяльності.

ТЕМА 21. Правовий режим іноземних інвестицій

Поняття та види іноземних інвестицій. Іноземні інвестори. Форми здійснення

іноземних інвестицій. Оцінка іноземних інвестицій. Правовий режим іноземних інвестицій. Державні гарантії захисту іноземних інвестицій. Гарантії у разі зміни законодавства. Гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності. Гарантії переказу за кордон доходів, прибутків та інших коштів, отриманих іноземним інвестором. Гарантії щодо примусового вилучення іноземних інвестицій та незаконних дій державних органів та їх посадових осіб. Підприємства з іноземними інвестиціями та іноземні підприємства.

ТЕМА 22. Інноваційна діяльність в сфері господарювання

Сучасний стан структури економіки України та заходи щодо її реформування. Державна науково-технічна та інноваційна політика, її сутність, цілі і принципи. Інноваційна діяльність: поняття та ознаки. Види інноваційної діяльності. Форми інвестування інноваційної діяльності. Організаційні форми реалізації інноваційної діяльності (технополіси, технопарки, наукові парки, інноваційні інкубатори, венчурні підприємства). Договір на створення і передачу науково-технічної продукції. Державні гарантії інноваційної діяльності.

ТЕМА 23. Використання у підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання (комерційна концесія)

Поняття комерційної концесії. Поняття договору комерційної концесії та його істотні умови. Вимоги до форми договору комерційної концесії. Поняття та зміст комерційної субконцесії. Винагорода за договором комерційної концесії. Обов'язки право володільця та користувача за договором комерційної концесії. Обмеження прав сторін за договором комерційної концесії. Відповідальність правоволодільця за вимогами, що заявляються до користувача. Зміна та розірвання договору комерційної концесії. Наслідки зміни торговельної марки чи іншого позначення право володільця.

ТЕМА 24. Загальні засади правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Необхідність, сутність, цілі та принципи зовнішньоекономічної політики Української держави. Основні форми, методи, інструменти впливу держави на функціонування зовнішньоекономічного сектору. Поняття та види зовнішньоекономічної діяльності. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, реалізація права на її здійснення. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Ліцензування та квотування зовнішньоекономічних операцій. Поняття, види та зміст зовнішньоекономічного договору (контракту). Валютні рахунки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Захист державою прав та законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Реєстрація зовнішньоекономічних договорів. Правила ІНКОТЕРМС. Санкції за порушення законодавства про зовнішньоекономічну діяльність.

ТЕМА 25. Правове регулювання спеціальних режимів господарювання

Поняття спеціального режиму господарювання та його ознаки. Види спеціальних режимів господарювання. Поняття спеціальної (вільної) економічної зони та її ознаки. Типи спеціальних (вільних) економічних зон. Документи для створення спеціальної (вільної) економічної зони. Порядок утворення спеціальної (вільної) економічної зони. Органи управління спеціальною (вільною) економічною зоною. Припинення спеціальних (вільних) економічних зон. Державні гарантії інвестицій у спеціальній економічній зоні. Території

пріоритетного розвитку. Концесії. Концесійний договір. Виключна (морська) економічно зона. Здійснення господарської діяльності на державному кордоні України. Інші види спеціальних режимів господарювання. Гарантії прав учасників господарських відносин в умовах спеціального режиму господарювання.

ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Модуль 1. Загальна частина.

Особливості правового статусу суб'єктів господарювання.

ТЕМА 1.

ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ: ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА.

ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ВИД ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Господарська діяльність – та сфера суспільного життя, що забезпечує суспільство необхідними для задоволення його членів, різноманітних організацій та держави в цілому матеріальними благами шляхом виробництва, яке постійно зазнає змін та розвитку. Господарська діяльність надзвичайно різноманітна, що викликає потребу її класифікації з метою забезпечення оптимального правового регулювання господарської діяльності та її видів, враховуючи специфіку останніх.

Вивчаючи основоположні засади правового регулювання господарської діяльності, студенти повинні освоїти поняття господарської діяльності та її ознаки, встановити основні етапи розвитку сфери господарювання та специфіку правового регулювання на кожному історичному етапі, знати критерії розмежування господарської діяльності на певні види та володіти знаннями про особливості видів господарської діяльності.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Особливості становлення та розвитку правового регулювання господарської діяльності.
2. Визначення поняття «господарська діяльність» та її ознаки. Зміст господарської діяльності.
3. Принципи здійснення господарської діяльності.
4. Види господарської діяльності та їх характеристика.
5. Правова характеристика підприємницької діяльності: поняття, ознаки, принципи здійснення, нормативно-правове регулювання.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть ключові етапи розвитку правового регулювання господарської діяльності?
2. Назвіть основні нормативні акти Франції та Великобританії, які вплинули на розвиток правового регулювання торгових (господарських) відносин?
3. Охарактеризуйте спроби кодифікації правового регулювання господарської сфери суспільного життя у радянський період?
4. Поясніть зміст наукової школи «єдиного господарського права»?
5. Поясніть зміст та мету здійснення господарської діяльності?
6. Охарактеризуйте принципи господарювання, закріплені у ст. 6 Господарського кодексу України?
7. Охарактеризуйте такі ознаки підприємницької діяльності як самостійність, ініціативність, ризиковість, інноваційність?

Ключові терміни:

Господарювання, господарська діяльність, підприємницька діяльність, комерційна діяльність, прибуткова діяльність, виробництво, товар, некомерційна господарська діяльність, самостійність, ініціативність, ризиковість, прибуток, приватні інтереси, публічні інтереси, економічна багатоманітність, захист національного товаровиробника.

Практичні завдання:

1. В економічній теорії вживаються терміни «економічна конституція» та «конституційна економіка». Що під ними розуміють та як вказані терміни співвідносяться з поняттям «конституційні основи підприємництва»?

2. Дайте правову характеристику поняттю «економічний публічний порядок» та порівняйте зазначений термін з поняттями «господарський порядок», «суспільний господарський порядок» (Г.Л. Знаменський).

3. Охарактеризуйте право громадян на здійснення підприємницької діяльності в контексті невідчужуваного природного права.

4. В науковій літературі висловлювалися різні точки зору щодо співвідношення понять «економічна діяльність», «господарська діяльність», «підприємницька діяльність», «комерційна діяльність» за авторством В.В. Лаптева, В.К. Мамутова, Є.А. Суханова, П.П. Цитовича, Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. Ознайомтеся з науковими підходами перелічених авторів та висловіть свою позицію щодо вказаних категорій.

5. Вирішіть тестові завдання:

5.1. Діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність є?

1) виробнича діяльність; 2) господарська діяльність; 3) майнова діяльність; 4) організаційна діяльність.

5.2. Сферу господарських відносин становлять господарсько-виробничі, внутрішньогосподарські відносини та?

1) майново-господарські відносини; 2) організаційно-господарські відносини; 3) публічні відносини; 4) соціальні відносини.

5.3. Що із переліченого не відповідає дійсності. Загальними принципами господарювання є?

1) забезпечення економічної багатоманітності та рівний захист державою усіх суб'єктів господарювання; 2) пріоритетний захист державою суб'єктів господарювання державної форми власності; 3) вільний рух капіталів, товарів та послуг на території України; 4) захист національного товаровиробника.

5.4. Основним кодифікованим нормативно-правовим актом, що регламентує відносини у сфері здійснення господарської діяльності є?

1) Кодекс торговельного мореплавства; 2) Господарський кодекс України; 3) Торговий кодекс України; 4) Підприємницький кодекс України.

5.5. Господарський кодекс України відповідно до Конституції України встановлює правові основи господарської діяльності (господарювання), яка базується на?

1) множинності суб'єктів господарювання; 2) різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності; 3) унітарності суб'єктів господарювання; 4) складності суб'єктів господарювання.

5.6. Самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку є?

1) підприємництво; 2) некомерційна господарська діяльність; 3) організаційно-господарська діяльність; 4) неприбуткова господарська діяльність.

5.7. Сукупність найближчих цілей, завдань, засобів і способів їх досягнення для реалізації стратегічного курсу економічної політики в конкретних умовах, що складаються в поточному періоді розвитку народного господарства є:

1) тактика; 2) контроль; 3) стратегія; 4) управління; 5) нормативне регулювання.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

5. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.

6. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

7. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одіссей, 2012. 640 с.

8. Господарське право України. навч. посібник / За заг. ред. С.В. Несиної. К.: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.

9. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.

ТЕМА 2.

ПОНЯТТЯ, МЕТОД, СИСТЕМА ГОСПОДАРЬСЬКОГО ПРАВА ЯК ГАЛУЗІ ПРАВА, НАУКИ ТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

ГОСПОДАРЬСЬКІ ПРАВОВІДНОСИНИ. ДЖЕРЕЛА ГОСПОДАРЬСЬКОГО ПРАВА.

Господарське право, як і інші галузі права, має свій спеціальний правовий режим, характеризується наявністю самостійного предмету та методів правового регулювання, джерел, принципів, об'єктів правового регулювання. В наукових джерелах неоднозначними є погляди ряду науковців щодо самостійності господарського права як галузі права. Тому, в процесі підготовки теми слід охарактеризувати своє відношення до самостійності господарського права як галузі права на основі аналізу різних доктринальних позицій з цього приводу. В контексті теми самостійної роботи важливим є розуміння співвідношення між господарським правом як галуззю права, як наукою та навчальною дисципліною. Окрему увагу слід звернути на характеристику господарських правовідносин, їх ознаки та місце в системі правовідносин. Господарське право є об'єктивованим через систему нормативно-правових актів, тому необхідно дослідити та проаналізувати систему господарського законодавства, значення локальних нормативно-правових актів у сфері господарювання, значення судової практики та доктрини.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття, предмет та метод господарського права як галузі права.
2. Поняття, ознаки, види господарських правовідносин.
3. Поняття, ознаки, особливості господарського законодавства.
4. Система господарського законодавства. Критерії класифікації системи господарського законодавства.
5. Значення Конституції України для господарської діяльності.
6. Кодифіковані нормативно-правові акти в сфері господарювання. Їх співвідношення між собою.
7. Закони, підзаконні акти в сфері господарювання. Локальна нормотворчість.
8. Підходи до розуміння судової практики як джерела господарського права.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть науковців, які підтримують позицію щодо самостійності господарського права як галузі права?
2. Які особливості прийняття Господарського кодексу України Вам відомі?
3. Назвіть науковців, які брали участь у розробці Господарського кодексу України?
4. Відмежуйте господарські правовідносини від адміністративних, бюджетних, фінансових відносин?
5. На які відносини поширюються норми Кодексу торговельного мореплавства?
6. Охарактеризуйте позицію щодо визнання доктрини як джерела господарського права?

Ключові терміни:

Господарська діяльність, підприємницька діяльність, господарське право як галузь права, господарське право як навчальна дисципліна, наука господарського права, господарські правовідносини, Господарський кодекс, установчі документи, статут, засновницький договір, модельний статут, торговий звичай, звичаї ділового обороту, правила Інкотермс, метод автономних приписів, метод координації, метод рекомендації, метод владних приписів.

Практичні завдання:

1. Основним кодифікованим нормативно-правовим актом, що регламентує відносини у сфері здійснення господарської діяльності є: 1) Кодекс торговельного мореплавства; 2) Господарський кодекс України; 3) Торговий кодекс України; 4) Підприємницький кодекс України.
2. Проаналізуйте положення Конституції України та назвіть статті, що є основою для регулювання господарської діяльності?
3. Складіть таблицю нормативно-правових актів у сфері господарювання за суб'єктом нормотворчості?

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
5. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
6. Віхров О.П. Організаційно-господарські правовідносини: монографія. К.: Видавничий дім «Слово», 2008. 512 с.
7. Віхров О.П. Організаційно-господарські зобов'язання з контролю (нагляду) за господарською діяльністю. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/28524/15-Vikhrov.pdf?sequence=1>
8. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одіссей, 2012. 640 с.
9. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.
10. Петров Є. В. Господарське право та його складові елементи. *Актуальні проблеми правовідносин в приватній сфері*: матеріали «круглого столу», присвяч. пам'яті проф. Ч. Н. Азімова, м. Харків, 23 груд. 2011 р. Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого». Х.: Юрайт, 2012. С. 40-44.
11. *Проблеми розвитку науки господарського права і вдосконалення господарського законодавства*. Матеріали круглого столу (м. Київ, 4 грудня 2015 р.). К.: Вид-во Ліра-К, 2015. 254 с. URL: <http://lira-k.com.ua/preview/12220.pdf>

ТЕМА 3.

ПРАВОВІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІКУ ТА ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ.

На сьогодні регулювання господарської діяльності полягає у поєднанні публічних та приватних інтересів суб'єктів господарювання та формування на основі цього оптимального балансу регулювання господарських відносин. Адже господарська діяльність, як і будь-яка інша діяльність, вимагає організації та управління, що реалізовується шляхом здійснення господарської політики. Господарська політика в сфері господарювання – це поєднання організаційних, адміністративних, правових, економічних заходів, які лише в сукупності можуть ефективно впливати на розвиток господарської діяльності.

Ознайомлюючись із основами державного впливу на економіку та господарську діяльність, студенти повинні освоїти зміст та значення організаційно-управлінських засад у сфері господарювання, рівні та форми регулювання господарської діяльності.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття, значення організаційно-управлінських засад у сфері господарювання. Державна регуляторна політика у сфері господарювання.
2. Рівні та форми регулювання господарської діяльності. Економічні теорії регулювання економіки.
3. Прямі та непрямі методи державного впливу на господарські відносини.
4. Планування та прогнозування господарської діяльності.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. *Охарактеризуйте державне замовлення як засіб державного регулювання господарської діяльності?*
2. *Охарактеризуйте заборони та обмеження при здійсненні господарської діяльності?*

3. У чому полягає різниця між економічною тактикою та економічною стратегією?

4. Охарактеризуйте особливості ліцензування в сфері здійснення господарської діяльності?

5. Поясніть, що означає термін «політика інституційних перетворень» в сфері господарювання?

6. Наведіть та поясніть основні чинники планування та прогнозування господарської діяльності?

7. Наведіть приклади адміністративних та економічних методів регулювання господарською діяльністю та суб'єктів їх застосування?

Ключові терміни:

Державна економічна політика, економічна стратегія, економічна тактика, структурно-галузева політика, інвестиційна політика, амортизаційна політика, політика інституційних перетворень, цінова політика, зовнішньоекономічна політика, прогнозування, планування, програмування, управління поточними справами, контроль, адміністративні методи державного управління економікою, економічні методи державного управління економікою, ліцензування, патентування, стандартизація, сертифікація, державне замовлення.

Практичні завдання:

1. Суб'єкт підприємницької діяльності гр. Коваленко відкрив магазин з продажу будівельних матеріалів. Згодом він на умовах оренди використовував у іншому приміщенні підрозділ, де також здійснював реалізацію будівельних матеріалів. Чи необхідно придбати торговельний патент в даному випадку? Які види діяльності за законодавством підлягають патентуванню? У чому полягає різниця між патентуванням та ліцензуванням?

2. До міжнародних домовленостей, договорів та інших документів щодо регулювання підприємницької діяльності відносять: Принципи міжнародних комерційних договорів (УНІДРУА); Конвенція про привілеї та імунітет Об'єднаних Націй; Міжнародні правила тлумачення торгових термінів (Інкотермс); Домовленість про принципи і порядок виконання Договору про звичайне озброєння в Європі.

3. Закінчіть речення. Держава, органи державної влади та органи місцевого самоврядування?

1) є суб'єктами господарювання; 2) не є суб'єктами господарювання; 3) є суб'єктами господарювання, якщо це не суперечить їх статутній діяльності; 4) можуть бути суб'єктами господарювання, якщо це прямо передбачено законом.

4. Здійснення підприємницької діяльності органами державної влади та органами місцевого самоврядування?

1) дозволяється; 2) забороняється; 3) дозволяється у передбачених законом випадках; 4) дозволяється за відсутності конфлікту інтересів.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань Закон України від 15.05.2003 № 755– IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/755-15>
5. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 № 185-V. *Відомості Верховної ради України*. 2006. № 456. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16>
6. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010. № 2404-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2010. № 40. Ст. 524. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
7. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007. № 877-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 29. Ст. 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>
8. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарювання: Закон України від 11.09.2003. № 1160-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 9. Ст. 79. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>
9. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012. № 4618-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 3. Ст. 23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
10. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
11. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.
12. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
13. Гальчинский А. Экономическая наука: проблемы методологического обновления. *Экономика Украины*. 2007. № 3. С.4-13.
14. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одіссей, 2012. 640 с.
15. Господарське право України. навч. посібник / За заг. ред. С.В. Несиної. К.: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.
16. Подцерковний О.П., Ломакіна О.А. Проблеми визначення методів та форм державного регулювання господарських відносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 8. С. 3-6.
17. Задохайло Д. Державне регулювання ринкових відносин як актуальна юридична проблема. *Українське комерційне право*. № 6. 2005. С. 18-2.
18. Квасніцька О.О. Державна реєстрація суб'єктів господарювання як інститут господарського права. *Юридичний вісник*. № 3. 2007. С. 34-38.
19. Мамутов В.К. О сочетании регулирования и рыночной саморегуляции. *Экономика Украины*. 2006. № 1. С.59-62.
20. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.
21. *Проблеми розвитку науки господарського права і вдосконалення господарського законодавства*. Матеріали круглого столу (м. Київ, 4 грудня 2015 р.). К.: Вид-во Ліра-К, 2015. 254 с. URL: <http://lira-k.com.ua/preview/12220.pdf>

22. Саніахметова Н. Поняття державного регулювання підприємництва. *Українське комерційне право*. 2005. № 6. С. 10-17.

ТЕМА 4.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА – УЧАСНИКІВ ВІДНОСИН У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Основою правового регулювання господарського права є певні відносини за участю особливих учасників – учасників господарських відносин чи суб'єктів господарського права. Їх статус розкривається через сукупність правових, економічних, організаційних ознак, що дозволяють виділити таких учасників з-поміж інших суб'єктів правовідносин. Тому, вивчаючи матеріал вказаної теми студентам необхідно з'ясувати та визначити співвідношення та зміст понять «учасники відносин у сфері господарювання», «суб'єкти господарського права», «суб'єкти господарювання».

Оскільки суб'єкти господарювання складають найбільшу і найважливішу для господарської діяльності групу суб'єктів господарського права, то саме на них потрібно акцентувати увагу, визначити їх поняття, нормативно-правову основу діяльності, з'ясувати їх систему та критерії систематизації, проаналізувати особливості створення та діяльності.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття, ознаки, види учасників господарських правовідносин.
2. Правова характеристика суб'єктів господарювання: поняття, ознаки, види.
3. Особливості утворення та припинення суб'єктів господарювання.
4. Установчі документи та державна реєстрація суб'єктів господарювання.
5. Інші учасники відносин в сфері господарювання.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Як можна розкрити співвідношення між термінами «юридична особа» та «суб'єкт господарювання»?
2. Які організаційно-правові форми юридичних осіб застосовуються у Господарському кодексі України?
3. Поясніть наукові підходи до категорії «споживач» як суб'єкт господарського права?
4. Наведіть приклади суб'єктів господарювання державного сектора економіки?
5. Охарактеризуйте особливості правового статусу споживача як учасника господарських правовідносин?
6. Які вимоги висуваються до державного реєстратора?

Ключові терміни:

Учасник господарських відносин, суб'єкт господарського права, суб'єкт господарювання, господарська правосуб'єктність, господарська компетенція, споживач, державна реєстрація, припинення суб'єкта господарювання, ліквідація суб'єкта господарювання, реорганізація суб'єкта господарювання, злиття, приєднання, поділ, виділ, юридична особа, фізична особа – підприємець, фіктивне підприємництво, установчі документи, статут, засновницький договір, модельний статут.

Практичні завдання:

1. Назвіть нормативно-правові акти, які оперують категорією «споживач». Визначте, які підходи щодо розуміння категорії «споживач» закріплені у відповідних нормативно-правових актах?

2. У формі таблиці зобразіть систему державних органів, наділених господарською компетенцією. Назвіть їх функції у сфері господарювання?

3. Гр. Кавка перебуваючи на пенсії вирішив надавати послуги по ремонту побутової техніки за помірну ціну. Посилаючись на те, що він є пенсіонер та надає відповідні послуги нерегулярно, гр. Кавка державну реєстрацію своєї діяльності як підприємця не здійснив. Дайте правову оцінку ситуації?

4. Складіть проект статуту приватного підприємства, що надаватиме послуги по догляду за домашніми тваринами?

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Кодекс із процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018. № 2597- VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>

5. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань Закон України від 15.05.2003 № 755– IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/755-15>

6. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

7. Боліла Р. Неприбуткові установи та організації. *Вісник Міністерства доходів і зборів України*. 2014. № 21. С. 11-23.

8. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

9. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одиссей, 2012. 640 с.

10. Господарське право України. навч. посібник / За заг. ред. С.В. Несиної. К.: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.

11. Кочин В. Саморегульвна організація: поняття та ознаки. *Юридична Україна*. 2014. № 9. С. 35-40.

12. Кравець Н. І. Теоретичні аспекти визначення сутності поняття малого та середнього підприємництва. *Право України*. 2013. № 7. С. 326-332.

13. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.

14. Опришко Д. І. Установчі документи юридичної особи як критерії поділу господарських об'єднань на договірні та статутні об'єднання підприємств. *Право України*. 2013. № 3-4. С. 430-434.

15. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.

ТЕМА 5. **ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ПІДПРИЄМСТВ**

Законодавчий інститут підприємства як суб'єкта господарювання є центральною частиною системи господарського права України, його правовою основою. Тому необхідно звернути увагу на поняття та ознаки підприємства, які розкривають його сутність, з'ясувати, які на сьогодні існують види, організаційно-правові форми і категорії підприємств, розкрити особливості створення та функціонування окремих видів підприємств, розкрити майнову основу їх господарювання. Складність вивчення даної теми полягає в тому, що сьогодні існує подвійність правового регулювання інституту підприємства за нормами Цивільного Кодексу України та нормами Господарського Кодексу України, на що слід звернути особливу увагу при вивченні відповідної теми.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття, ознаки, види підприємства.
2. Організаційна структура підприємства, особливості його управління майнова основа діяльності.
3. Правове становище підприємств державної форми власності (державні комерційні та казенні підприємства).
4. Загальні засади правового статусу підприємств комунальної форми власності (поняття, особливості створення та діяльності). Спільні комунальні підприємства.
5. Підприємства колективної власності: поняття, види, особливості.
6. Приватні підприємства: поняття та особливості правового статусу. Фермерське господарство.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Як, на вашу думку співвідносяться між собою правові категорії «підприємство», «юридична особа», суб'єкт господарювання?
2. Назвіть види підприємств залежно від форм власності, передбачених в Господарському Кодексі України.
3. Назвіть види підприємств залежно від порядку їх створення (заснування)?
4. Охарактеризуйте особливості фермерського господарства як виду підприємств?
7. Які підприємства є інноваційними? Які недоліки законодавчого визначення «інноваційного підприємства»?

Ключові терміни:

Підприємництво, підприємство, приватне підприємство, державне підприємство, комунальне підприємство, спільне комунальне підприємство, колективне підприємство, комерційне підприємство, казенне підприємство, унітарне підприємство, корпоративне підприємство, дочірнє підприємство, асоційоване підприємство, виробничий кооператив, споживчий кооператив, обслуговуючий кооператив, фермерське господарство, іноземне підприємство, підприємство з іноземними інвестиціями, інноваційне підприємство.

Практичні завдання:

1. Розробіть статут спільного комунального підприємства та розкрийте особливості затвердження статуту такого підприємства.
2. Вирішіть тестові завдання. Членами фермерського господарства можуть бути особи, які досягли: 1) чотирнадцяти років; 2) п'ятнадцяти років; 3) шістнадцяти років; 4) вісімнадцяти років.
3. До кого із перелічених суб'єктів господарювання не застосовуються положення Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його

банкрутом»: 1) до індивідуальних підприємців; 2) до фермерських господарств; 3) до казенних підприємств; 4) виробничих кооперативів.

4. Охарактеризуйте цілісний майновий комплекс як об'єкт господарського правовідношення та як суб'єкт (підприємство). Що може входити до складу цілісного майнового комплексу?

5. Що із переліченого визнається майном підприємства: 1) оборотні засоби та кошти; 2) основні фонди; 3) інші цінності, вартість яких зазначена в балансі підприємства; 4) все вищезазначене.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань Закон України від 15.05.2003 № 755– IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/755-15>

5. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 № 1087- IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 5. Ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>

6. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1997. № 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>

7. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 № 973- IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 45. Ст. 363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15>

8. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2018. № 12. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19>

9. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 № 185-V. *Відомості Верховної ради України*. 2006. № 456. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16>

10. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної ради України*. 2008. № 50-51. Ст. 384. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17?find=1&text=>

11. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2018. № 13. Ст. 69. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>

12. Про корпоратизацію підприємств: Указ Президента України від 15.06.1993 № 210/93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/210/93>

13. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

14. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

15. Винар Л.В. Правовий статус юридичних осіб, заснованих державою: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Л., 2006. 19 с.
16. Винар Л.В. Способи створення юридичних осіб, заснованих державою. *Проблеми вдосконалення правового регулювання щодо забезпечення прав та свобод людини і громадянина в Україні*: Матеріали 5-ї Регіональної міжвузівської наукової конференції (Івано-Франківськ, 16 квітня 2004 року). Івано-Франківськ. 2004. С. 72–75.
17. Зеліско А. Правовий статус фермерських господарств як юридичних осіб приватного права. *Право України*. 2010. № 5. С. 143-149.
18. Зеліско А. В. «Підприємницька юридична особа приватного права» як системоутворююче поняття. *Право України*. 2015. № 4. С. 97-105.
19. Зеліско А. В. Типологія підприємницьких юридичних осіб приватного права. *Право України*. 2016. № 1. С. 144-152.
20. Зозуляк О.І. Про корпорації в світлі проблем класифікації юридичних осіб. *Вдосконалення правового регулювання корпоративних відносин*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 21-22 вересня 2012 р). К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2012. – С. 79-85.
21. Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: Монографія. К.: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2004. 328с
22. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.
23. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.

ТЕМА 6.

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ. ВИДИ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ.

Поширеність господарських товариств спричинило відокремлення як комплексного правового інституту корпоративного права, норми якого регулюють приватноправові та публічно правові відносини, які складаються у зв'язку з утворенням, діяльністю, ліквідацією господарських товариств, включаючи відносини внутрішньо фірмового характеру. Тому освоєння знань про господарські товариства є надзвичайно важливим для вивчення господарського права загалом, оскільки господарські товариства є основними учасниками господарської діяльності за сучасних умов здійснення господарської діяльності.

При вивченні даної теми студентам основну увагу слід звернути на співвідношення норм Цивільного, Господарського кодексів України в частині регулювання правового статусу господарських товариств, на положення Закону України «Про господарські товариства» з приводу різних видів господарських товариств та Закону України «Про акціонерні товариства», нового Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття, ознаки, види господарських товариств. Співвідношення різних видів господарських товариств: спільні та відмінні риси.
2. Правова характеристика установчих документів господарського товариства.
3. Поняття, значення, зміст модельного статуту.
4. Загальна характеристика акціонерного товариства.

5. Правове становище товариства з обмеженою відповідальністю.
6. Правове становище товариства з додатковою відповідальністю.
7. Правова характеристика повних товариств та командитних товариств.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть передумови створення господарського товариства?
2. Розкрийте етапи створення акціонерного товариства?
3. Перелічіть права акціонерів – власників привілейованих акцій?
4. Поясніть передумови прийняття Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та назвіть новели у правовому статусі товариства з обмеженою відповідальністю.
5. Розкрийте значення та особливості діяльності наглядової ради у товаристві з обмеженою відповідальністю?

Ключові терміни:

Товариство, акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, товариство з додатковою відповідальністю, акція, дивіденди, проста акція, привілейована акція, іменна акція, акція на пред'явника, кумулятивне голосування, лістинг, конвертація, командитне товариство, повне товариство, статутний капітал, резервний капітал, власний капітал, установчі збори, бездокументарна форма акцій, лістинг, депозитарій, емітент, засновники, учасники, прибуток товариства, частина активів при ліквідації, участь в управлінні справами товариства, статут, засновницький договір.

Практичні завдання:

1. Статутний капітал акціонерного товариства «Карпатські зорі» у розмірі 10 млн. грн. поділений на 900 звичайних і 100 привілейованих акцій. Фіксована ставка дивіденду за привілейованими акціями становить 20 відсотків. Обсяг прибутку до розподілу між акціонерами – 1,5 млн. грн. Визначте суму дивідендів, яку одержали власники простих і привілейованих акцій?

2. У 2009 р. було створено акціонерне товариство «Родон», у статутному капіталі якого є 50 % майна держави. Загальні збори акціонерів прийняли рішення про обрання головою наглядової ради Осадчого О. О., який є заступником Міністра фінансів України. Питання: Чи законне таке рішення загальних зборів акціонерів? Прокоментуйте ситуація згідно норм чинного законодавства України про акціонерні товариства.

3. Товариство з обмеженою відповідальністю «Крок» — акціонер товариства «Росава» подало позов до суду про визнання недійсним рішення загальних зборів АТ. У позові ТОВ зазначало, що правління АТ не дало ТОВ можливості брати участь у роботі загальних зборів АТ, посиляючись на те, що ТОВ ще не повністю сплатило вартість акцій, на які воно підписалося. У зв'язку із цим ТОВ вимагало скасування рішення і відшкодування збитків.

Хто має право брати участь у загальних зборах АТ? Коли акціонер набуває права власності на акції АТ? Чи є ТОВ власником акцій? Яке рішення має прийняти суд?

4. Оберіть правильний варіант відповіді. Мінімальний розмір статутного капіталу акціонерного товариства становить: 1) 100 мінімальних розмірів заробітних плат; 2) 1250 мінімальних розмірів заробітних плат; 3) 1200 мінімальних розмірів заробітної плати; 4) законодавством на сьогодні вимога щодо мінімального розміру статутного капіталу акціонерного товариства не передбачена.

5. Вищим органом управління акціонерним товариством є: 1) ревізійна комісія; 2) загальні збори; 3) виконавчий директор; 4) правління.

6. Оберіть варіант відповіді, який є зайвим серед наведеного переліку. Статут акціонерного товариства повинен містити відомості про: 1) розмір статутного капіталу; 2) права акціонерів - власників привілейованих акцій кожного класу у разі розміщення привілейованих акцій; 3) спосіб повідомлення акціонерів про проведення загальних зборів та про зміни у порядку денному загальних зборів; 4) надання засновникам товариства додаткових прав чи повноважень.

7. Засновники акціонерного товариства несуть ___ відповідальність за пов'язаними з його заснуванням зобов'язаннями, що виникли до його державної реєстрації: 1) кумулятивну; 2) часткову; 3) солідарну; 4) повну.

8. У разі заснування акціонерного товариства однією особою: 1) укладається установчий договір; 2) укладається засновницький договір; 3) укладається засновницький договір, який підлягає нотаріальному засвідченню; 4) засновницький договір не укладається.

9. Що є установчим документом командитного товариства: 1) засновницький договір; 2) рішення про створення; 3) положення про створення; 4) статут.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09. 2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної ради України*. 2008. № 50-51. Ст. 384. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17?find=1&text=>

5. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2018. № 13. Ст. 69. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>

6. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 №13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08> (дата звернення 23.10.2019).

7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо корпоративних договорів: Закон України від 23.03.2017 р. № 1984-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 10. Ст. 52. URL: <https://data.rada.gov.ua/laws/show/1984-19> (дата звернення 23.10.2019).

8. Про корпоратизацію підприємств: Указ Президента України від 15.06.1993 № 210/93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/210/93>

9. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

10. Беляневич О.А., Мягкий А.В. Корпоративне управління за законодавством України: теоретико-прикладні проблеми: монографія. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2017. 320 с.

11. Васильєва В. А. Корпорації як суб'єкти корпоративних відносин. Корпоративне право України: підручник. За заг. ред. В. В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2010. 384 с.

12. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

13. Зозуляк О.І. Про корпорації в світлі проблем класифікації юридичних осіб. *Вдосконалення правового регулювання корпоративних відносин: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 21-22 вересня 2012 р).* К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2012. – С. 79-85.

14. Корпоративне право України: проблеми теорії та практики: монографія /Васильєва В.А. та ін.; Івано-Франківськ, Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2017. 612 с.

15. Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: Монографія. К.: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2004. 328с

16. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.

17. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.

ТЕМА 7.

ПРАВОВИЙ СТАТУС КООПЕРАТИВІВ

При вивченні даної теми основну увагу слід звернути на співвідношення норм Цивільного, Господарського кодексів України, Закону України «Про кооперацію» з приводу правового статусу кооперативу, розглянути ознаки кооперативу як суб'єкта господарювання та як юридичної особи приватного права. Окремо слід дослідити особливості створення та припинення діяльності кооперативів, формування специфічних фондів кооперативу (пайовий фонд, неподільний фонд тощо), розкриття особливостей системи органів управління кооперативом та їх компетенції, а також інші питання, пов'язані з його господарською діяльністю.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття кооперації та її ознаки.
2. Поняття, ознаки, правова основа діяльності кооперативу. Види кооперативів.
3. Поняття виробничого кооперативу.
4. Принципи та порядок створення виробничого кооперативу. Фонди виробничого кооперативу, їх значення та особливості формування.
5. Система органів управління виробничим кооперативом та їх компетенція.
6. Підприємства споживчої кооперації: поняття, ознаки, особливості правового становища.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть систему нормативно-правових актів, які регламентують правовий статус кооперативів в Україні?
2. Які види кооперативів передбачені на рівні чинного законодавства?
3. Чи передбачені у законодавстві обмеження на право бути засновником та учасником виробничого кооперативу?
4. Назвіть відмінності у правовому статусі кооперативу від командитного товариства та товариства з обмеженою відповідальністю?
5. Назвіть особливості правового статусу підприємств громадських та релігійних організацій. Які нормативно-правові акти діють у відповідній сфері?

6. Наявність яких фондів є обов'язковою для виробничих кооперативів?

Ключові терміни:

Товариство, підприємство колективної форми власності, кооперація, кооператив, виробничий кооператив, обслуговуючий кооператив, споживчий кооператив, пай, неподільний фонд, пайовий фонд, резервний фонд, вступний внесок, членський внесок, цільовий внесок, сільськогосподарський виробничий кооператив, асоційовані члени кооперативу, принципи кооперації.

Практичні завдання:

1. З якого віку особа може вступити до кооперативу: 1) 16 років; 2) 18 років; 3) 15 років; 4) 14 років.

2. Особливим суб'єктом господарювання, який надає послуги в укладенні угод, виявленні попиту і пропозицій на товари, товарних цін, вивчає, упорядковує товарообіг і сприяє пов'язаним з ним торговельним операціям є: 1) обслуговуючий кооператив; 2) аудиторська фірма; 3) товарна біржа; 4) посередницьке товариство.

3. У формі таблиці зобразіть спільні та відмінні риси обслуговуючого, виробничого та споживчого кооперативів?

4. Кооператив, який утворюється шляхом об'єднання фізичних та юридичних осіб для організації торговельного обслуговування, заготівель сільськогосподарської продукції, сировини, виробництва продукції та надання інших послуг з метою задоволення споживчих потреб його членів – це: 1) споживчий кооператив; 2) обслуговуючий кооператив; 3) виробничий кооператив; 4) комерційний кооператив.

5. У якому випадку у виробничому кооперативі створюється спостережна рада: 1) створюється завжди; 2) якщо кількість членів у кооперативі більше 50 осіб; 3) якщо кількість членів у кооперативі більше 10 осіб; 4) у випадках, передбачених статутом кооперативу.

6. Члени обслуговуючого кооперативу надають послуги іншим особам в обсягах, що не перевищують: 1) 50 %; 2) 10 %; 3) 5 %; 4) 20 %.

7. Самоврядною організацією громадян, які на основі добровільності членства, майнової участі та взаємодопомоги об'єднуються для спільної господарської діяльності з метою колективного організованого забезпечення своїх економічних і соціальних інтересів є: 1) підприємницьке товариство; 2) господарське товариство; 3) споживче товариство; 4) фермерське господарство.

8. Для якої господарської організації притаманні такі риси: засновники – щонайменше 3 фізичні особи, які досягли 16-річного віку; корпоративна система управління (наявність органів: загальні збори, правління, ревізійна комісія (ревізор); відсутність вимог до мінімального розміру майна організації; розподіл прибутку між учасниками залежно від майнової і трудової участі в господарській діяльності організації; обов'язкова трудова участь учасників у виробничо-господарській діяльності: 1) акціонерне товариство; 2) товариство з додатковою відповідальністю; 3) виробничий кооператив; 4) фермерське господарство.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 № 1087- IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 5. Ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>
5. Про споживчу кооперацію: Закон України від 10.04.1992 № 2265- XII. *Відомості Верховної ради України*. 1992. № 30. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-12>
6. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 № 469/97-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1997. № 39. Ст. 261. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/469/97-вр>
7. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
8. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
9. Зеліско А.В. Забезпечення системності у правовому регулюванні статусу обслуговуючих кооперативів. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2012. № 3 (11). С. 74-81. URL: http://www.vru.gov.ua/content/article/visnik11_07.pdf
10. Зеліско А. В. Типологія підприємницьких юридичних осіб приватного права. *Право України*. 2016. № 1. С. 144-152.
11. Зеліско А.В. Проблеми адаптації правового статусу кооперативів до законодавства ЄС. Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Компаративістські читання». Київ, 2009. С. 118-122.
12. Зеліско А.В. Правовий статус споживчих товариств: монографія. Івано-Франківськ: Сімик, 2011. 184 с.
13. Зубатенко О. Правове забезпечення державної підтримки господарської діяльності кооперативів в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 10 (166). С. 141-144.
14. Коверзнев В.О. Господарсько-правовий статус виробничих кооперативів: автореф. дис ... канд. юрид. наук. Донецьк, 2012. 20 с.
15. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: /О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.
16. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.

ТЕМА 8.

ГОСПОДАРСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ ТА ОРГАНИ ГОСПОДАРСЬКОГО КЕРІВНИЦТВА.

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ІНШИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.

З метою успішної діяльності підприємства прагнуть об'єднуватися в певні групи, які визначаються в теорії господарського права як господарські об'єднання, які слід відрізняти від господарських товариств, що є підприємствами, а не їх об'єднаннями. Тому при вивченні даної теми студентам необхідно звернути увагу на правову природу такого явища, як господарські об'єднання, виділити їх основні ознаки та особливості. Звернути увагу на норми Господарського Кодексу України, який вперше провів поділ об'єднань підприємств на види та організаційно-правові форми господарських об'єднань, розкрити особливості їх створення та функціонування, а також побудови відносин влади та підпорядкування чи автономного управління в межах таких об'єднань. При цьому необхідно мати на увазі

відмінності у підходах до розуміння сутності категорії «корпорація», оскільки положення цивільного та господарського законодавства вкладають різний зміст у відповідне поняття.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття, ознаки, види об'єднань підприємств. Відмінність нормативних підходів до розуміння господарських об'єднань.

2. Правова характеристика окремих організаційно-правових форм об'єднань підприємств (асоціації, корпорації, концерни, консорціуми).

3. Правова характеристика державного (комунального) господарського об'єднання.

4. Поняття та ознаки асоційованого підприємства.

5. Поняття, ознаки, види холдингових компаній. Особливості створення, управління та діяльності холдингових компаній.

6. Проблеми вдосконалення правового статусу господарських об'єднань.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть нормативно-правові акти, що здійснюють правове регулювання господарських об'єднань?

2. Які недоліки щодо суб'єктного складу господарських об'єднань містить чинне законодавство?

3. Назвіть мету створення господарських об'єднань?

4. За якими класифікаційними критеріями поділяються господарські об'єднання?

5. Окресліть правовий статус учасника господарського об'єднання?

Ключові терміни:

Об'єднання підприємств, господарське об'єднання, асоціація, корпорація, консорціум, концерн, союз, спілка, проста залежність, вирішальна залежність, холдингова компанія, асоційоване підприємство, картель, пул, синдикат, корпоративний стратегічний альянс.

Практичні завдання:

1. Тимчасове статутне об'єднання підприємств для досягнення його учасниками певної спільної господарської мети (реалізації цільових програм, науково-технічних, будівельних проектів тощо) є: 1) консорціум; 2) концерн; 3) промислова група; 4) асоціація.

2. Договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації – це: 1) корпорація; 2) траст; 3) асоційоване підприємство; 4) кооператив.

3. Державне унітарне комерційне підприємство може бути перетворене у державне акціонерне товариство, _____ відсотків акцій якого належать державі, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України: 1) 100; 2) 75; 3) 50; 4) 25.

4. Державна холдингова компанія – це холдингова компанія у формі акціонерного товариства, не менш як ___ відсотків акцій якого належить державі: 1) 100; 2) 75; 3) 51; 4) 50.

5. Голова правління публічного акціонерного товариства «Ліга» (він же — власник 60 % акцій), зловживаючи своїм посадовим становищем, почав завдавати шкоди підприємству. Він безкоштовно або за заниженими цінами забирав зі складу товарно-матеріальні цінності, укладав невигідні для АТ договори.

Чи має право власник 60 % акцій, не обіймаючи посади голови правління АТ, укласти договори та діяти іншим чином від імені АТ? Який орган може відкликати членів виконавчого органу АТ (правління)? Чи матиме при цьому значення кількість акцій, що знаходяться у власності акціонера? Що можна порадити акціонерам у ситуації, що склалася?

6. Особливості створення акціонерного товариства шляхом злиття, поділу, виділу чи перетворення підприємницького (підприємницьких) товариств, державного (державних) та комунального (комунальних) підприємств у акціонерне товариство визначаються: 1) загальними зборами акціонерів акціонерного товариства; 2) Кабінетом Міністрів України; 3) Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку; 4) Фондом державного майна України.

7. На загальних зборах акціонерів було прийнято рішення про затвердження звітів товариства за попередній фінансовий рік та скерування частини прибутку у фонд виплати дивідендів. Через місяць після проведення загальних зборів ініціативна група акціонерів звернулася до Голови товариства із спільною заявою про виплату їм дивідендів. У письмовій відповіді на цю заяву Голова товариства пояснив, що право на одержання дивідендів в акціонерному товаристві має умовний характер, тобто може бути реалізоване лише за наявності рішення загальних зборів про порядок виплати дивідендів. Такого рішення збори акціонерів ще не приймали. Дивіденди будуть виплачені акціонерам після того, як загальні збори встановлять розмір дивідендів, а також строк і форму їх виплати.

Акціонери звернулися з позовом до суду про виплату їм дивідендів. У чому полягає зміст права на дивіденди? З якого моменту виникає таке право? Чи можуть бути виплачені дивіденди акціонерам за рішенням суду?

8. У формі таблиці вкажіть відмінності між такими організаційно-правовими формами об'єднань підприємств, як концерн та консорціум.

9. Для спільної діяльності три банки вирішили створити банківське об'єднання у формі асоціації, розробили статут даного об'єднання та пройшли державну реєстрацію. В процесі діяльності даного об'єднання один із банків вирішив вийти з кола його учасників та почав вимагати свою частку, але йому було відмовлено, оскільки останній рік діяльності даного об'єднання не приносив їм доходів, а навіть навпаки був збитковим. Яке рішення повинен прийняти суд?

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної ради України*. 2008. № 50-51. Ст. 384. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17?find=1&text=>

5. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2018. № 13. Ст. 69. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>

6. Про холдингові компанії в Україні: Закон України від 15.03.2006 р. № 3528-IV. *Відомості Верховної ради України*. 2006. № 34. Ст. 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-15>

7. Про корпоратизацію підприємств: Указ Президента України від 15.06.1993 № 210/93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/210/93>
8. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
9. Бейцун І. В. Об'єднання юридичних осіб в цивільному праві: порівняльно-правовий аналіз / Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес, сімейне право; міжнародне приватне право». Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2006. 18 с.
10. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
11. Джуринський В. О. Правове становище господарських об'єднань в Україні: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2010. 224 с.
12. Задихайло Д.В. Холдингові об'єднання як форма концентрації економічної влади: правові позиції. *Юрист України*. 2013. № 4. С. 50-57.
13. Ібрагімова Н.В. Правові аспекти створення холдингу. *Правове забезпечення економічного розвитку та екологічної безпеки суспільства: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 50-ій річниці створення Донецького національного університету та 30-ій річниці створення кафедри господарського права Донецького національного університету (м. Вінниця, 14–15 травня 2015 р.)* / за заг. ред. проф., д-ра юрид. наук А. Г. Бобкової; Донецький національний університет. Вінниця: ДонНУ, 2015. С. 158 – 161.
14. Ібрагімова Н.В. Холдинг як суб'єкт господарювання з особливим статусом. *Університетські наукові записки*. 2013. №3. С. 271-276.
15. Ібрагімова Н. Понятіе холдинга как участника отношений в сфере хозяйствования. *«Legea şiviata» (Respublica Moldova)*. 2015. №5/4. С. 27-31.
16. Кравець І.М. Правове становище суб'єктів організаційно-господарських повноважень: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2010. 240 с.
17. Лукач І.В. Правове становище холдингових компаній: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 240 с.
18. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.
19. Рудяга І.М. Холдингові відносини і корпоратизація активів Укрзалізниці. *Legea Si Viata. Martie* 2017. С. 109-112.
20. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.

ТЕМА 9.

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ МАЙНА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

При вивченні вказаної теми необхідно з'ясувати, що розуміють під правовим режимом майна суб'єктів господарювання в теорії господарського права, структуру цього майна, порядок його набуття, використання і вибуття з компетенції суб'єкта господарювання, порядок можливого звернення щодо нього стягнення кредиторів.

Основою правового режиму майна суб'єктів господарювання виступає право власності та речові права осіб, які не є власниками. Необхідно звернути увагу на такі характерні для господарського права інститути як право господарського відання та

оперативного управління, а також на інші речові права, передбачені цивільним законодавством, зокрема, право володіння, право користування. Крім того, особливу увагу при підготовці вказаної теми необхідно звернути на особливості використання природних ресурсів у сфері господарювання та прав інтелектуальної власності.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття правового режиму майна суб'єктів господарювання та його характеристика.
2. Правова характеристика права власності як основного речового права у сфері господарювання.
3. Право господарського відання та оперативного управління: поняття, особливості, відмінності у правовому режимі.
4. Інші речові права суб'єктів господарювання (право довірчої власності, право користування).
5. Майно суб'єктів господарювання: поняття, склад (види), порядок формування, вартісна оцінка.
6. Характеристика основних фондів, оборотних засобів, спеціальних фондів, обігових коштів та резервів суб'єкта господарювання.
7. Особливості правового режиму використання природних ресурсів у сфері господарювання.
- 8 Використання в господарській діяльності прав інтелектуальної власності: основні положення.
9. Правові засади приватизації державного та комунального майна.
10. Цінні папери у сфері господарювання.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. *У чому Ви бачаєте потребу формування в господарському праві та законодавстві конструкцій «право оперативного управління» та «право господарського відання»?*
2. *Що входить до складу майна суб'єктів господарювання?*
3. *Назвіть види речових прав на майно, що можуть виникати в сфері господарювання та поясніть їх зміст?*
4. *Наведіть підстави вибуття майна з володіння суб'єкта господарювання?*
5. *Проведіть розмежування між категоріями «збиток» та «шкода».*

Ключові терміни:

Майно, правовий режим майна, нематеріальні активи, основні засоби (фонди), оборотні засоби, товари, кошти, вироблена продукція, послуги, цінні папери, нематеріальні активи, дивіденди, капіталовкладення, дотації, право власності, володіння, користування, розпорядження, право оперативного управління, право господарського відання, право довірчої власності, довірче управління майном, корпоративні права, право приватної власності, право комунальної власності, право спільної комунальної власності, право державної власності, право колективної власності, приватизація, фінансові документи.

Практичні завдання:

1. Сукупність прав акціонера - власника акцій товариства, які впливають з права власності на акції, включають право на участь в управлінні акціонерним товариством, отримання дивідендів та активів акціонерного товариства у разі його ліквідації відповідно до закону, а також інші права та правомочності, передбачені законом чи статутними документами: 1) майнові права; 2) корпоративні права; 3) виключні права; 4) організаційні права.

2. Майно державного комерційного підприємства закріплюється за ним на праві: 1) повного господарського відання; 2) господарського відання; 3) оперативного управління; 4) оперативного використання; 5) господарського управління.

3. Сировина, паливо, матеріали, малоцінні предмети та предмети, що швидко зношуються, інше майно виробничого і невиробничого призначення – це: 1) товари; 2) оборотні засоби; 3) основні фонди; 4) виробничі фонди; 5) кошти.

4. Господарським кодексом України передбачено, що право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок відповідно до законодавства засвідчується: 1) свідоцтвом; 2) патентом; 3) ліцензією; 4) дозволом; 5) сертифікатом.

5. Речовим правом суб'єкта підприємництва, який володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленим за ним власником (уповноваженим ним органом), з обмеженням правомочності розпорядження щодо окремих видів майна за згодою власника у випадках, передбачених Господарським кодексом та іншими законами, є: 1) право оперативного управління; 2) право власності; 3) право господарського відання; 4) право користування; 5) право володіння.

6. Охарактеризуйте правову природу взаємовідносин між засновником та приватним, комунальним, казенним підприємством, а також підприємством, заснованим на власності об'єднання громадян щодо володіння користування та розпорядження закріпленим за ним майном.

7. Складіть поетапний проект плану приватизації державного підприємства?

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2018. № 12. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19>

5. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 № 185-V. *Відомості Верховної ради України*. 2006. № 456. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16>

6. Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006. № 3480. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

7. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007. № 877-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 29. Ст. 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>

8. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарювання: Закон України від 11.09.2003. № 1160-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 9. Ст. 79. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>

9. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

10. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
11. Гузь Є. В. Майнові відносини та їх характерні ознаки. *Бюлетень Міністерства юстиції України: Офіційне видання*. 2013. № 12. С. 112–118.
12. Майданик Р. Речове право: підручник. Київ: Алерта, 2019. 1102 с.
13. Петруня В.В. Поняття та система способів захисту прав суб'єктів господарювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Одеса, 2019. 20 с.
14. Подоляк А. Захист прав на чуже майно у сфері господарювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 45-52. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/7/9.pdf>
15. Труш І.В. Правовий режим майна комунального унітарного підприємства. *Економіка та право*. 2012. № 2. С. 173-178.
16. Туркот О.А. Рурак В.С. Щодо поняття й ознак майнових відносин в акціонерному товаристві. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 1. С. 88-96. URL: http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsvy/01_2018/13.pdf
17. Харитонова О.І. Право господарського відання та право оперативного управління: проблемні питання. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. № 38. С. 245–249.
18. Харченко Г.Г. Речові права у законодавстві, доктрині та судовій практиці України: дис. докт. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2018. 506 с.
19. Харченко Г.Г. Поділ речових прав у доктрині цивільного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 5. С. 73-78. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/5/13.pdf>
20. Шахназарян К.Е. Захист прав на чужі речі за законодавством України: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2017. 20 с.
21. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.
22. Чубарева Ю.О. Право господарського відання та оперативного управління як речові права юридичних осіб. *Тенденції та пріоритети реформування законодавства України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. (м. Одеса, 2-3 жовтня 2015 року). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. 112 с.

Модуль 2.

Господарські зобов'язання та договори.

ТЕМА 10

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Зобов'язальні правовідносини виступають складовою частиною системи господарських правовідносин і є однією з передумов господарської діяльності. Господарське право України регулює майново-господарські та інші відносини суб'єктів господарювання з іншими учасниками відносин у сфері господарювання завдяки застосуванню двох основних нормативно-правових категорій: договір та господарський договір. Тому, насамперед, необхідно з'ясувати співвідношення цих понять. Необхідно виокремити поняття та основні ознаки господарського зобов'язання та господарського договору, визначити їх види, підстави виникнення господарських зобов'язань, а також функції, які вони виконують в господарському обороті. Освоюючи відповідну тему, необхідно враховувати положення цивільного законодавства щодо правового регулювання господарських зобов'язань в частині, неврегульованій господарським законодавством.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття та підстави виникнення господарських зобов'язань.
2. Види зобов'язань (майново-господарські, організаційно-господарські, соціально-комунальні, публічні зобов'язання. Інші види зобов'язань).
3. Виконання господарських зобов'язань.
4. Засоби забезпечення виконання господарських зобов'язань.
5. Припинення господарських зобов'язань.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Як співвідносяться між собою категорії «зобов'язання» та «договір»?
2. Наведіть приклади господарських зобов'язань, що виникають на підставі рішення органів державної влади?
3. Розкрийте ознаки соціально-комунальних зобов'язань?
4. Охарактеризуйте правила визначення місця виконання зобов'язання?
5. Перелічіть правові наслідки визнання господарського зобов'язання недійсним?

Ключові терміни:

Зобов'язання, господарське зобов'язання, договір, господарський договір, підприємницький договір, майново-господарське зобов'язання, організаційно-господарське зобов'язання, соціально-комунальне зобов'язання, публічне зобов'язання, застава, завдаток, неустойка, притримання, гарантія, банківська гарантія, публічна гарантія.

Практичні завдання:

1. У формі таблиці зобразіть систему засобів забезпечення виконання господарських зобов'язань. Вкажіть законодавчі акти, що містять норми про засоби забезпечення виконання господарських зобов'язань?
2. Складіть порівняльну таблицю з зазначенням норм Цивільного та Господарського кодексів України, що регулюють зміст, підстави виникнення, порядок виконання та припинення цивільних та господарських зобов'язань.
3. У разі, якщо місце виконання зобов'язання не визначено, грошове зобов'язання повинно бути виконане: 1) за місцезнаходженням зобов'язаної сторони, якщо інше не передбачено законом; 2) за місцем проживання зобов'язаної сторони, якщо інше не передбачено законом; 3) за місцезнаходженням (місцем проживання) управленої сторони на момент виникнення зобов'язання; 4) за місцем укладення грошового зобов'язання.
4. Організаційно-господарськими визнаються: 1) господарські зобов'язання, що виникають у процесі управління господарською діяльністю; 2) цивільно-правові зобов'язання, що виникають між учасниками господарських відносин при здійсненні господарської діяльності; 3) зобов'язання про господарську допомогу у вирішенні питань соціального розвитку населених пунктів; 4) публічні зобов'язання суб'єктів господарювання.
5. Господарське зобов'язання припиняється: 1) виконанням, проведеним належним чином; 2) через неможливість виконання; 3) зарахуванням зустрічної однорідної вимоги; 4) всі відповіді є правильними.
6. Знайдіть хибне твердження. Суб'єкт господарювання, здійснюючи господарську діяльність, зобов'язаний: 1) використовувати природні ресурси відповідно до цільового призначення, визначеного при їх наданні (придбанні) для використання у господарській діяльності; 2) ефективно і економно використовувати природні ресурси; 3) здійснювати заходи щодо своєчасного відтворення і запобігання псуванню природних ресурсів; 4) здійснювати господарську діяльність, порушуючи права інших власників та користувачів природних ресурсів, якщо вони заважають реалізації планів суб'єкта господарювання.

7. Володіння корпоративними правами: 1) не вважається підприємництвом; 2) прирівнюється до підприємництва; 3) є різновидом підприємництва; 4) вважається підприємницькою діяльністю, якщо це прямо передбачено в статуті підприємства.

8. Виконавчий директор товариства з додатковою відповідальністю прийняв рішення повернути кредит банку за рахунок коштів Фонду виплати дивідендів, який був утворений на підприємстві. Протягом 2-х місяців розмір грошових коштів фонду передбачалося повністю відновити. Дізнавшись про це, один із учасників товариства звернувся із позовом на дії директора до суду, вважаючи їх незаконними, оскільки він не мав права розпоряджатись коштами фонду. Суд відмовив у задоволенні позову, посилаючись на положення Статуту товариства, згідно з яким на виконавчого директора покладалась функція вирішувати усі питання діяльності товариства в період між засіданнями вищого органу управління. Обмежень щодо розпорядження коштами фонду виплати дивідендів Статут не передбачав.

Дайте правову оцінку рішенням суду. Чи виникатимуть в даному випадку господарські правовідносини? Якщо так, то які саме?

Список рекомендованих джерел:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

3. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

4. Бервено С.М. Проблеми договірного права України: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2006. 392 с

5. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.

6. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

7. Луць В.В. Контракти у підприємницькій діяльності: навч. посібник К.: Юрінком-Інтер, 2008. 586 с.

8. Олійник О.С. Особливості правової природи державної гарантії в системі забезпечувальних засобів виконання господарських зобов'язань. *Актуальні питання юридичної теорії та практики: наукові дискусії*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 2-3 грудня 2016 р.). Ч. 2. Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація. 2016. С. 59-62.

9. Олійник О.С. Теоретико-правові підходи до питання класифікації засобів забезпечення виконання договірних зобов'язань. *Наукове періодичне видання Актуальні питання публічного та приватного права*. № 3 (14). 2016. С. 49-53.

ТЕМА 11.

**ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ
(ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ФУНКЦІЇ, ДИНАМІКА)**

В умовах ринкової економіки господарський договір слугує основним засобом організації та регуляції відносин у сфері господарювання. Як гнучкий правовий регулятор господарський договір дає змогу враховувати специфіку окремого господарського зв'язку та узгоджувати його з типізованими моделями господарських зв'язків того чи іншого виду в рамках

існуючого правового режиму. Таким чином, необхідність належного освоєння студентами засадничих положень про господарський договір є безумовною. В межах підготовки теми семінарського заняття необхідно визначити поняття господарського договору, виокремити основні ознаки господарського договору. З огляду на це найбільш важливими в контексті проблем господарського договірного права є розуміння його як домовленості, тобто, дій сторін, спрямованих на досягнення певного правового результату – виникнення господарського зобов'язання та як, власне, зобов'язання, тобто, правовідношення, в якому управленій особі протистойть конкретний зобов'язаний суб'єкт, і де праву однієї особи кореспондує обов'язок іншої.

В ході самостійної підготовки заняття необхідно навчитися правильно класифікувати види господарських договорів, проаналізувати функції, які вони виконують в господарському обороті. Також необхідно звернути увагу на динаміку господарських договорів, а саме на особливості їх укладення, зміни та розірвання умов договору. Особливістю укладання господарських договорів є те, що єдиного порядку укладення господарського договору не існує. Тому студенти повинні розрізняти конкурентні та неконкурентні способи укладення господарських договорів, особливості укладення договорів, заснованих на державному замовленні чи на підставі рішення суду.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття та ознаки господарського договору. Функції господарського договору.
2. Класифікація господарських договорів.
3. Загальний порядок укладення, зміни, припинення та розірвання господарських договорів.
4. Особливості укладення господарського договору у конкурентний спосіб.
5. Особливості укладення попередніх договорів, договорів на підставі державного замовлення та за рішенням суду.
6. Організаційно-господарські договори: поняття, ознаки, особливості укладення, зміни та розірвання.
7. Зміст та форма господарських договорів.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Які наукові позиції існують сьогодні щодо наявності інституту господарського договору? Як можна співвіднести категорії «цивільний договір», «господарський договір», «підприємницький договір»?
2. Чи можна розглядати статут господарського товариства як правочин?
3. Які правові наслідки несвоєчасного виконання господарсько-договірного зобов'язання?
4. У яких випадках сторона договору може розірвати договір в односторонньому (позасудовому) порядку?
5. Чи допускається можливість дострокового виконання господарського договору у сфері господарювання?
6. Назвіть приклади застосування принципів добросовісності, розумності та справедливості на основі норм Господарського кодексу України?
7. Поясніть, що таке протокол розбіжностей? Яке його призначення, порядок укладення та правові наслідки?

Ключові терміни:

Господарське договірне право, договір, зобов'язання, господарський договір, цивільний договір, регулятивна функція договору, координаційна функція договору, контрольно-

інформаційна функція договору, охоронна функція договору, функція планування, планований договір, регульований договір, попередній договір, генеральний договір, корегований договір, організаційний договір, торги, конкурс, аукціон, тендер, оферта, акцепт, протокол розбіжностей.

Практичні завдання:

1. Позичальник своєчасно не перераховував проценти за користування кредитом банку. Суд задовольнив позов банку до позичальника про розірвання кредитного договору на підставі того, що у кредитному договорі містилася умова дострокового розірвання при наявності прострочення виконання зобов'язань позичальником. Водночас, суд відмовив банку у стягненні кредиту, процентів та пені з поручителя у зв'язку з визнанням кредитного договору розірваним.

Чи є розірвання кредитного договору на таких умовах законним? Чи законне рішення суду? Обґрунтуйте відповідь.

2. За попереднім договором суб'єкт господарювання зобов'язується укласти основний господарський договір: 1) не пізніше одного місяця з моменту укладення попереднього договору; 2) не пізніше трьох місяців з моменту укладення попереднього договору; 3) не пізніше шести місяців з моменту укладення попереднього договору; 4) не пізніше одного року з моменту укладення попереднього договору.

3. При укладенні господарського договору сторони зобов'язані у будь-якому разі погодити: 1) предмет, ціну; 2) ціну, строк; 3) предмет, строк; 4) предмет, ціну, строк.

4. Закінчіть правову норму. Угода сторін про наміри (протокол про наміри тощо): 1) визнається попереднім договором і породжує юридичні наслідки; 2) не визнається попереднім договором і не породжує юридичні наслідки; 3) визнається попереднім договором, але не породжує правові наслідки; 4) породжує юридичні наслідки.

5. Сторона, яка одержала протокол розбіжностей до договору зобов'язана протягом _____ днів розглянути його і вжити заходів до їх врегулювання: 1) 7 днів; 2) 20 днів; 3) 10 днів; 4) 30 днів.

6. Договір між акціонерами є: 1) обов'язковим для усіх учасників корпоративних правовідносин; 2) обов'язковим для суб'єктів господарювання; 3) обов'язковим лише для його сторін; 4) обов'язковим для суб'єктів, передбачених у статуті акціонерного товариства.

7. За даними останньої річної звітності акціонерного товариства «Терекс» вартість його майна становить 5 000 000 грн.; з них - 800 000 грн. вартість зобов'язань товариства. Рішенням наглядової ради товариства було передбачено укладення договору за результатами процедур державних закупівель на суму 1 100 000 грн. Статутом товариства встановлено правило, згідно з яким, правочини на суму більше 1 000 000 грн. підлягають наступному схваленню загальними зборами.

Під час розгляду загальними зборами акціонерів питання про схвалення договору державної закупівлі власники акцій загальною часткою 17 відсотків статутного капіталу голосували «проти» прийняття такого рішення. У зв'язку з тим, що рішення про схвалення договору державної закупівлі було прийнято, акціонери, які голосували проти нього, звернулися до товариства з вимогою здійснити у них викуп належних їм акцій. АТ «Терекс» відмовилося викупити акції в акціонерів, оскільки на думку товариства такий викуп може бути здійснений лише за взаємною згодою сторін. Вирішіть спір.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
5. Беяневич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 592 с.
6. Бервено С. М. Проблеми договірнього права України: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 392 с.
7. Бочкова І.І. Концепція, ознаки та значення господарського договору за законодавством України. *Форум права*. 2011. № 2. С. 111–115.
8. Венедіктова І. В. Реалізація охоронюваних законом інтересів у договірних правовідносинах. *Право України*. 2012. № 9. С. 78-84
9. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
10. Гаврилішин А. П., Ошурко С.М. Загальні положення про господарські договори в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. Вип. 24. Том 2. 2014. С. 144 – 147.
11. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одиссей, 2012. 640 с.
12. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія /за заг. ред. В.А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. 399 с.
13. Замрига А. Господарське договірне право як правовий інститут. *Підприємництво, господарство і право*. 2017 № 12. С. 94-97.
14. Малишко В.М., Бородін Є.В. Поняття господарського договору: доктринальний аспект. *Юридичний вісник*. 2014. № 2 (31). С. 115-118. URL: http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2014/statji_n2-31_2014/24.pdf
15. Мілаш В. С. Комерційний договір у господарському праві: теоретичні проблеми становлення та розвитку: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.04. Х., 2008. 430 с.
16. Мілаш В. С. Комерційний договір у контексті сучасних ринкових умов: монографія. Харків: Вид. ФО-П Вапнярчук Н. М., 2007. 440 с.
17. Мілаш В.С. Перспективи модернізації договірних правовідносин у сфері господарювання: монографія. Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Х.: ХНУМГ, 2014. 227 с.
18. Луць В. В. Контракти в підприємницькій діяльності: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 576 с.
19. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.
20. Попадинець Г.О. Господарський договір в системі господарського права. *Цивільне, підприємницьке, господарське та трудове право. Право.ua*. № 2. 2015. С. 136 – 141.

ТЕМА 12.
ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ ВИДІВ ДОГОВОРІВ У СФЕРІ
ГОСПОДАРЮВАННЯ

Із зростанням ролі договору як універсальної та найдоцільнішої форми опосередкування ринкових відносин, безумовно, зростає увага й до окремих видів договірних конструкцій, за посередництвом яких в сучасних умовах врегульовані господарські правовідносини. Тому, аналізуючи вказану тему, необхідно розкрити правову природу окремих видів договорів у сфері господарювання, з'ясувати їх зміст, права та обов'язки сторін, а також особливості відповідальності сторін за порушення договірної дисципліни.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Правова характеристика договорів на оплатну реалізацію продукції (товарів): договір поставки в сфері господарювання; контрактація сільськогосподарської продукції; договір енергопостачання в сфері господарювання.
2. Правова характеристика договорів на передачу майна в тимчасове користування: оренда майна в сфері господарювання; лізинг.
3. Правове регулювання перевезення вантажів як вид господарської діяльності. Транспортні договори в сфері господарювання: поняття, зміст, особливості (договір перевезення вантажу; транспортна експедиція).
4. Правова характеристика договору підяду на капітальне будівництво.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть критерії для систематизації господарських договорів на підставі аналіз норм Господарського кодексу України?
2. Проаналізуйте доцільність за сучасних умов поділу договорів на реальні та консенсуальні?
3. Назвіть види договорів, норми щодо регулювання яких містяться у положеннях Господарського та Цивільного кодексів України?
4. Наведіть приклади поіменованих та непоіменованих договорів у сфері господарювання? Поясніть значення поняття «непоіменований договір»?
5. Наведіть приклади застосування публічних договорів у сфері господарювання?

Ключові терміни:

Господарське договірне право, договір, зобов'язання, господарський договір, цивільний договір, договір поставки, договір контрактації сільськогосподарської продукції, договір міни, договір оренди, суборенда, договір лізингу, договір підяду на капітальне будівництво, субпідрядник, договір перевезення вантажу, договір транспортного експедирування, коносамент, транспортна накладна.

Практичні завдання:

1. 4 квітня 2016 року громадянка К. в простій письмовій формі уклала договір оренди власної квартири для офісних потреб із товариством з обмеженою відповідальністю «Арка» строком на три роки. У змісті договору сторони зазначили, що для проведення поточного та, в разі необхідності, капітального ремонту, сторони повинні укласти додаткову угоду. Однак, ТзОВ здійснило ремонт, переобладнавши квартиру під офіс без укладення такої угоди, зарахувавши вартість проведених робіт у розмір орендної плати. 1 квітня 2017 року Д. звернулася з вимогою про розірвання договору оренди, мотивуючи тим, що товариство не вносить орендну плату, передбачену договором. Директор товариства, заперечуючи проти розірвання договору, наполягав на тому, що вартість робіт по переобладнанню житлової

квартири в приміщення для нежитлових потреб є еквівалентною 3-річній сумі орендної плати.

Д. звернулася в юридичну консультацію з прохання скласти позовну заяву в суд про дострокове припинення договору оренди, і стягнення коштів, які товариство відмовляється вносити в розмірі орендної плати за користування наданим йому приміщенням. В юридичній консультації при з'ясуванні обставин справи було встановлено що договір оренди не був зареєстрований у житлово-комунальній організації. Дайте правову оцінку по суті даного спору.

2. У разі якщо сторонами передбачено поставку товарів окремими партіями, строком (періодом) поставки продукції виробничо-технічного призначення є, як правило: 1) місяць; 2) декада; 3) доба; 4) квартал; 5) два місяці.

3. У разі поставки некомплектних виробів, постачальник (виробник) зобов'язаний на вимогу покупця (одержувача) доукомплектувати їх у _____ строк після одержання вимоги або замінити комплектними виробами у той же строк, якщо сторонами не погоджено інший строк: 1) 10-денний; 2) 20-денний; 3) місячний; 4) 2-місячний; 5) правильна відповідь відсутня.

4. За договором контракції с/г продукції, виробник повинен не пізніше як за _____ до початку заготівлі продукції повідомити контрактанта про кількість і строки здачі с/г продукції, що пропонується до продажу і погодити календарний графік її здачі: 1) місяць; 2) 2 місяці; 3) 2 тижні; 4) 15 днів; 5) 20 днів.

5. Оберіть правильну відповідь. Вантаж, не одержаний _____ після повідомлення перевізником одержувача, вважається невитребуваним і реалізується в установленому законодавством порядку: 1) протягом двох місяців; 2) протягом місяця; 3) протягом двадцяти днів; 4) протягом десяти днів; 5) правильна відповідь відсутня.

6. Договір оренди припиняється у разі: 1) закінчення строку, на який його було укладено; 2) загибелі (знищення) об'єкта оренди; 3) ліквідації суб'єкта господарювання - орендаря; 4) викупу (приватизації) об'єкта оренди; 5) всі відповіді є правильними.

7. Засіб державного регулювання економіки шляхом формування на договірній (контрактній) основі складу та обсягів продукції, необхідної для пріоритетних державних потреб серед суб'єктів господарювання незалежно від їх форм власності є: 1) квотування; 2) державне замовлення; 3) застосування нормативів та лімітів; 4) ліцензування; 5) патентування.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про страхування: Закон України від 07.03.1996. № 85/96. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 18. Ст. 78. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>

5. Про фінансовий лізинг: Закон України від 16.12.1997. № 723/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 16. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723/97-вр>

6. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 10.04.1992 № 2269-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 30. Ст. 416. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-124>.

7. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

8. Алямкін В. Виконання договору поставки. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 4. С. 44–46.

9. Алямкін В. До парадигми інституту поставки у законодавстві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 2. С. 65–68.

10. Банасевич І.І. Теоретико-правові підходи до розмежування споживчого та публічного договорів. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей*. Випуск 43. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2017. С.67-75.

11. Банасевич І.І. Гармонізація приватно-правового законодавства у сфері захисту прав споживачів за дистанційними контрактами. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей*. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2019. Випуск 51. С. 170-178.

11. Беяневич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 592 с.

12. Беліков О. Лізинг і його правове регулювання у вітчизняному законодавстві. *Юридичний журнал*. 2008. № 5. С. 103–108.

13. Головка Н.В. Проблеми застосування поняття лізингу відповідно до положень законодавства України та міжнародно-правових норм. *Сучасні проблеми юридичної науки*. Харків, 2008. С. 231–234.

14. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одісей, 2012. 640 с.

15. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія /за заг. ред. В.А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. 399 с.

16. Кузьміна М. Умова якості продукції в договорі поставки. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 4. С. 19–22.

17. Мілаш В.С. Перспективи модернізації договірних правовідносин у сфері господарювання: монографія. Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Х.: ХНУМГ, 2014. 227 с.

18. Луць В. В. Контракти в підприємницькій діяльності: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 576 с.

ТЕМА 13.

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Важливість теоретичного дослідження господарсько-правової відповідальності зумовлюється потребами правозастосовчої практики та завданнями розвитку господарського законодавства з метою застосування санкцій за правопорушення у сфері господарювання. Господарсько-правова відповідальність має на меті сприяти захисту прав та законних інтересів громадян, організацій та держави і забезпечення правопорядку в сфері господарювання.

При підготовці вказаної теми навчальної дисципліни необхідно з'ясувати основні ознаки та засади господарсько-правової відповідальності, розкрити питання щодо порядку реалізації господарсько-правової відповідальності, визначити її підстави та межі, охарактеризувати основні види господарсько-правової відповідальності.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття, ознаки, принципи господарсько-правової відповідальності.
2. Функції господарсько-правової відповідальності.
3. Підстави та межі господарсько-правової відповідальності.
4. Характеристика окремих видів (форм) господарсько-правової відповідальності: а) відшкодування збитків в сфері господарювання; б) оперативно-господарські санкції; в) штрафні санкції в сфері господарювання; г) адміністративно-господарські санкції в сфері господарювання.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть види оперативно-господарських санкцій у сфері господарювання. Наведіть приклади, коли вони застосовуються?
2. Чи може бути до суб'єкта господарювання застосована оперативно-господарська санкція, якщо вона не була передбачена умовами договору між суб'єктами господарювання?
3. Що входить до складу збитків у сфері господарювання? Порівняйте господарсько-правовий та цивільно-правовий підхід до розуміння збитків та особливостей їх відшкодування?
4. Назвіть приклади адміністративно-господарських санкцій у сфері господарювання і суб'єктів, що правомочні їх накладати?
5. Що розуміють під демпінгом у сфері господарювання та які у нього наслідки?

Ключові терміни:

Відповідальність, господарсько-правова відповідальність, штрафні санкції, оперативно-господарські санкції, адміністративно-господарські санкції, господарське правопорушення, вина, форс-мажор, претензія, антидемпінгові заходи, адміністративно-господарський штраф.

Практичні завдання:

1. В серпні 2017 року громадянин К. придбав у комісійному магазині за зниженою ціною телевізор випуску шестирічної давності, який не був у використанні і не мав встановленого терміну придатності. На початку наступного року під час чергового включення телевізор вибухнув, внаслідок чого було пошкоджено особисте майно К. на суму 20 тис. грн. З ініціативи потерпілого було проведено технічну експертизу телевізора, яка встановила наявність конструктивних недоліків товару. К. звернувся до виробника телевізора з вимогою відшкодувати заподіяну йому шкоду. Виробник дав відповідь заявнику в якій відмовив йому у відшкодуванні. Дайте правовий аналіз ситуації.

2. Між приватним підприємством «Ранок» і цегельним заводом 15 серпня 2018 року було укладено договір купівлі-продажу 50 тис. цеглин. Згідно із умовами договору ПП 25 липня 2018 року провело передоплату, а 20 серпня 2018 року представник ПП з'явився за цеглою на власному транспорті. Проте ні 20 серпня, ні в наступні 3 дні представник ПП не зміг одержати цеглу. Представник заводу пояснив, що цегла не може бути відвантажена через аварію в системі електропостачання. ПП купило потрібну йому цеглу у іншого виробника і 5 вересня 2018 року повідомило цегельний завод про відмову від договору.

Одночасно ПП зажадало повернення суми передоплати, відшкодування збитків за експлуатацію і простій автотранспорту, сплати неустойки. Чи вправі покупець відмовитися

від договору купівлі-продажу в односторонньому порядку? Чи правомірні вимоги покупця щодо повернення заплачених сум? Дайте правовий аналіз ситуації та вирішіть її.

3. Відповідальність перевізника за збереження вантажу нікає з моменту: 1) укладення договору перевезення між сторонами; 2) з моменту прийняття вантажу до перевезення; 3) з моменту досягнення згоди між сторонами щодо істотних умов договору; 4) з моменту, визначеного сторонами у договорі перевезення вантажу.

4. При укладенні господарських договорів за державним замовленням гарантом за зобов'язаннями державних замовників виступає держава в особі: 1) Верховної Ради України; 2) Кабінету Міністрів України; 3) Президента України; 4) профільного Міністерства.

5. Витрати, зроблені управненою стороною, втрата або пошкодження її майна, а також не одержані нею доходи, які управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною у господарському законодавстві – це: 1) збитки; 2) господарські втрати; 3) штрафні санкції; 4) компенсаційні втрати.

6. За невиконання зобов'язання щодо приймання сільськогосподарської продукції безпосередньо у виробника, а також у разі відмови від приймання продукції, пред'явленої виробником у строки і в порядку, що погоджені сторонами, контрактант сплачує виробнику штраф у розмірі _____ вартості неприйнятої продукції, враховуючи надбавки і знижки: 1) 1-го відсотка; 2) 3-х відсотків; 3) 5-ти відсотків; 4) 10-ти відсотків.

7. Що із переліченого не відноситься до адміністративно-господарських санкцій: 1) вилучення прибутку (доходу); 2) застосування антидемпінгових заходів; 3) відмова від встановлення на майбутнє господарських відносин зі стороною, яка порушує зобов'язання; 4) стягнення зборів (обов'язкових платежів).

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007. № 877 -V. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 25. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за порушення у сфері господарської діяльності: Закон України від 15.11.2011. № 4025 -VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 25. Ст. 263. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4025-17>

6. Відповідальність суб'єктів господарських відносин. Законодавство. Коментар. Судова практика /О.А. Беяневич, І.М. Жуков, С.А. Кузьміна, В.С. Щербина, коментар Н.А. Панькова, упорядкування. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 392 с.

7. Бобкова А. До питання визначення господарсько-правової відповідальності. *Правничий часопис Донецького університету*. 2008. № 2. С. 3–8.

8. Віхров О. Оперативно-господарські та адміністративно-господарські санкції як засоби забезпечення виконання організаційно-господарських зобов'язань. *Право України*. 2009. № 8. С. 99–105.
9. Гапало С.Ю. Поняття та склад збитків у господарських правовідносинах. *Держава і право*. 2007. № 38. С. 448–454.
10. Демський Е.Ф. Співвідношення адміністративної і господарської відповідальності. *Юридична Україна*. 2005. № 9. С. 24-29.
11. Демський О.С. Дихотомія права щодо регулювання відповідальності за порушення порядку господарювання. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. Науковий журнал. Серія: Юридичні науки. № 4 (81) 2015. С. 83-89. URL: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2015/4\(81\)/Demskiy.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2015/4(81)/Demskiy.pdf)
12. Новошицька В.І. Окремі питання відшкодування збитків у сфері. Господарсько-правові аспекти забезпечення розвитку економіки України: монографія / А.Г. Бобкова, В.В. Воронін, Е.М. Деркач та ін. За наук. ред. А.Г. Бобкової та А.М. Захарченка. Донецьк: Юго-Восток, 2013. С. 201-218.
13. Новошицька В.І. Щодо порядку добровільного відшкодування збитків у сфері господарювання. *Форум права*. 2012. №2. С. 491-495. URL: <http://www.nbu.gov.ua/ejournals/FP/2012-2/12nviucg.pdf>
14. Новошицька В.І. Щодо використання понять «відшкодування збитків» та «стягнення збитків» у сфері господарювання. *Правничий часопис Донецького університету*. 2015. № 1/2(32). С. 108-113.
15. Новошицкая В.И. Правовая основа возмещения убытков в сфере хозяйствования: опыт Украины. *Leges et Viata*. 2015. № 8/3. С. 61-65.
16. Новошицька, В.І. Щодо додаткових витрат, пов'язаних з невиконанням господарського договору. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку регіону: матеріали регіональної науково-практичної конференції з нагоди 30-річчя економіко-правового факультету Донецького національного університету (Донецьк, 12 квітня 2013 р.)*. Донецьк: ДонНУ, 2013. С. 89-92.
17. Новошицька В.І. Щодо умов відшкодування збитків у сфері господарювання. *Юридическая наука и образование в условиях глобализации: состояние и перспективы развития: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 30-річчю економіко-правового факультету ДонНУ (Донецьк, 24-25 жовтня 2013 р.)*. Під загальною ред. д.ю.н., проф. А.Г. Бобкової. Донецьк: ДонНУ, 2013. С. 151-153.
18. Прокопенко Я. Досудовий (претензійний) порядок врегулювання господарських спорів: ретроспектива та тенденції сьогодення. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 6. С. 44–46.
19. Рябченко О.П. Правова природа адміністративно-господарських санкцій. *Кримський юридичний вісник*. 2008. № 1 (2). С. 33–39.
20. Синявська Я.С. Поняття, підстави та особливості господарської відповідальності в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. № 39. С. 169–172.

ТЕМА № 14.

ОБМЕЖЕННЯ МОНОПОЛІЗМУ ТА ЗАХИСТ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ВІД НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ.

Антимонопольно-конкурентне законодавство характерне для всіх розвинутих країн. Саме законодавство, яке регулює економічну конкуренцію, є однією із складових державного

регулювання економіки. Україна з перших років незалежного розвитку розглядає створення передумов для розвитку змагальності в економіці та протидії монополістичним зловживанням як умови формування розвинутої ринкової економіки. У наш час розвиток інфраструктури, міжнародних торговельних зв'язків та інформаційних мереж неухильно тягне за собою створення і розвиток величезних міжнаціональних компаній, які займають позицію лідера на національному або міжнародному ринку, стають монополістами.

Проблема забезпечення захисту прав і законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності нині набула особливого значення у зв'язку з тим, що на конституційному рівні закріплене право на підприємницьку діяльність та зобов'язання держави щодо захисту економічної конкуренції в підприємницькій діяльності та неприпустимість підприємницької діяльності, спрямованої на монополізацію та недобросовісну конкуренцію.

Економічна конкуренція відображає зв'язок між виробництвом і реалізацією продукту, що відповідає об'єктивним економічним законам. При цьому держава підтримує конкуренцію як змагання між суб'єктами господарювання на добросовісних засадах, здійснюючи об'єктивний аналіз стану ринку і рівня конкуренції та вживає при необхідності передбачені законом заходи щодо впорядкування конкуренції суб'єктів господарювання.

Вивчаючи питання відповідної теми студенти повинні знати, що розуміють під економічною конкуренцією, уміти проаналізувати її позитивні та негативні риси, визначити її вплив на розвиток господарської діяльності.

Окрему увагу в розрізі теми необхідно приділити явищу монополізму, з'ясувати сутність цього поняття, його прояви, наслідки застосування. При цьому студенти повинні розуміти, що сам факт монопольного становища суб'єкта господарювання не є правопорушенням, однак часто монополісти зловживають своїм становищем. Такі дії і є правопорушенням, а тому необхідно знати правові наслідки зловживання суб'єктом господарювання монопольним становищем на ринку.

Особливої уваги потребує вивчення студентами такого виду порушень у сфері економічної конкуренції, як недобросовісна конкуренція. Опановуючи цю тему, студенти мають дослідити сутність кожного з правопорушень, спрямованих проти нормального розвитку конкуренції, з'ясувати, у чому воно полягає, хто є його суб'єктом, знати заходи впливу, які відповідні органи державної влади та місцевого самоврядування мають право застосовувати до порушників.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття, значення, основні принципи економічної конкуренції в сфері господарювання.
2. Нормативно-правова основа економічної конкуренції. Еволюція конкурентного законодавства.
3. Антиконтурентна поведінка у вигляді зловживання монопольним становищем суб'єкта господарювання. Природні та штучні монополії.
4. Антиконтурентні узгоджені дії в сфері господарювання як прояв економічної конкуренції.
5. Контроль за концентрацією суб'єктів господарювання.
6. Поняття та прояви недобросовісної конкуренції.
7. Відповідальність за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства.
8. Система антимонопольних органів щодо регулювання економічної конкуренції та їх компетенція.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Поясніть, що розуміють у законодавстві під антиконкурентними узгодженими діями суб'єктів господарювання?

2. Назвіть випадки чи умови, за яких узгоджені дії можуть бути дозволені суб'єктам господарювання компетентними державними органами?

3. Наведіть приклади зайняття суб'єктом господарювання монопольного (домінуючого) становища на ринку? За яких умов виникає зловживання монопольним становищем на ринку?

4. Що у законодавстві розуміють під концентрацією суб'єктів господарювання?

Ключові терміни:

Відповідальність у сфері господарювання, конкуренція, економічна конкуренція, контроль, монополізація, ринок товару (товарний ринок), суміжний ринок, природна монополія, товар, узгоджені дії, антиконкурентні узгоджені дії, монопольне становище на ринку, зловживання монопольним становищем на ринку, обмежувальна діяльність, концентрація суб'єктів господарювання, недобросовісна конкуренція, неправомірне використання позначень, копіювання зовнішнього виробу, порівняльна реклама, дискредитація суб'єктів господарювання, досягнення неправомірних переваг у конкуренції.

Практичні завдання:

1. Будь-які дії у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності вважаються: 1) недобросовісною конкуренцією; 2) недобросовісною діловою практикою; 3) несправедливою конкуренцією; 4) нечесною конкуренцією; 5) монопольною конкуренцією.

2. Вчинення господарюючими суб'єктами – юридичними особами дій, визначених законом як недобросовісна конкуренція, тягне за собою накладення штрафу в розмірі до: 1) двох відсотків виручки від реалізації товарів; 2) десяти відсотків виручки від реалізації товарів; 3) трьох відсотків виручки від реалізації товарів; 4) одного відсотка виручки від реалізації товарів; 5) правильна відповідь відсутня.

3. Компанія, що рекламувала жалюзі, поряд з іншими їх перевагами зазначила, що вони здатні навіть захистити від зурочення. Чи порушує така реклама чинне законодавство? Відповідь обґрунтуйте.

4. Декілька підприємців (чотири особи) – засновників, які є виробниками дитячого спортивного одягу вирішили створити нове підприємство шляхом злиття вищезазначених суб'єктів господарювання. Вартість активів та обсяг реалізації товарів двох із зазначених підприємств за останній фінансовий рік складала суму еквівалентну 1,5 мільйона грн., а інших двох – 2 мільйона грн. у сукупності. Виконавчий комітет Івано-Франківської міської ради відмовив у державній реєстрації нового підприємства з тих підстав, що у вищезазначених засновників відсутній дозвіл з боку Антимонопольного комітету на концентрацію. Чи правомірні дії органу державної реєстрації? Чи відбувається у даному випадку концентрація господарюючих суб'єктів, та чи потрібен у даному випадку дозвіл на її здійснення?

5. ТОВ «С» у рекламі прального порошку «Карапуз» власного виробництва використовувало для попередження від підробок пральний порошок в упаковці із зображенням позначень, що за висновком експертизи подібні до ступеня змішування із позначенням на упаковці порошку «Оленка», що виробляє ТОВ «Трудові резерви». При цьому ТОВ «С» поширювало неправдиві відомості про те, що пральний порошок в упаковці із зображенням позначень, що подібні до ступеня змішування із позначеннями на порошку «Оленка», є підробкою прального порошку «Карапуз». Кваліфікуйте дії ТОВ «С»?

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про природні монополії: Закон України від 20.04.2000. № 1682-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 30. Ст. 238. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14>
5. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993. № 3659-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. Ст. 472. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>
6. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001. № 2210-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 12. Ст. 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>
7. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996. № 236/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 36. Ст. 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр>
8. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007. № 877 -V. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 25. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>
9. Про затвердження Порядку надання Кабінетом Міністрів України дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарювання: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2002. № 219. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2002-п>
10. Про затвердження Методики визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку: Розпорядження Антимонопольного Комітету України від 05.03.2002. № 49-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0317-02>
11. Бакалінська О.О. Особливості реалізації принципу добросовісності в конкурентному праві України. *Modern problems and ways of their solution in science, transport, production and education*: (18-29 June 2013). URL: <https://www.sworld.com.ua/konfer31/944.pdf>
12. Відповідальність суб'єктів господарських відносин. Законодавство. Коментар. Судова практика /О.А. Беяневич, І.М. Жуков, С.А. Кузьміна, В.С. Щербина, коментар Н.А. Панькова, упорядкування. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 392 с
13. Бакалінська О.О. Захист економічної конкуренції: організаційно-правові засади державного управління: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ. 2003. 20 с.
14. Бакалінська О.О. Конкурентне право: навчальний посібник. К.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2009. 381 с.
15. Благоразумова О.В. Прояв недобросовісної конкуренції в сфері торгівлі. *Ефективна економіка*. 2016. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5027>
16. Безух О.В. Захист від недобросовісної конкуренції у сфері промислової власності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; арбітражний процес». Донецьк, 2001. 20 с.

17. Безух О.В. Господарський (комерційний) та цивільний обороти: сутність та відмінності в умовах ринкової економіки. *Приватне право і підприємництво: збірник наукових праць*. 2016. Вип. 16. Київ: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України. С. 35–41.
18. Безух О.В. Теоретичні проблеми правового регулювання відносин економічної конкуренції в Україні. К.: Науково-дослідницький інститут приватного права і підприємництва НАПрН України, 2013. 270 с.
19. Безух О.В. Товар і майнові відносини в умовах економічної конкуренції. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 4. С. 54-58. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/4/12.pdf>
20. Безух О.В. Приватне право і приватні відносини в умовах ринкової економіки. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 27-33. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/7/6.pdf>
21. Гук Г.В. Зловживання монопольним (домінуючим) положенням в антимонопольному законодавстві Європейського співтовариства та України. *Молодий вчений*. 2017. № 11 (51). С. 856-859. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/207.pdf>
22. Грудницький В.М. Поняття «монопольного (домінуючого) становища» суб'єкта господарювання на ринку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2014. № 5. С. 271–275.
23. Грудницький В. Гармонізація національного законодавства про зловживання монопольним (домінуючим) становищем із правом Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 4. С. 59-63. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/4/13.pdf>
24. Джуринський О. О. Поняття та основні ознаки недобросовісної конкуренції. *Університетські наукові записки*. 2009. № 3 (31). С. 155-161.
25. Дерев'янка Б.В. Щодо тенденцій формування законодавства про захист від недобросовісної конкуренції. *Право і суспільство*. 2014. № 3. С. 103–109.
26. Ільющенко Г.В. Господарсько-правове регулювання економічної концентрації : дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 / Г.В. Ільющенко. Донецьк, 2010. 237 с.
27. Марков Б.М. Антимонопольне регулювання в Україні: сучасний стан та напрями удосконалення. *Розвиток фінансових методів державного управління національною економікою*: зб. наук. праць. Донецьк: ДонДУУ, 2013. Т. ХІУ. 264 с. (серія: Економіка; вип. 240). С. 206-214.
28. Петруня Ю.Є. Риси конкурентного середовища та антимонопольне регулювання у сфері роздрібною торгівлі продовольчими товарами. *Економічний нобелівський вісник*. 2014. № 1 (7). С. 361-366. URL: <http://econforum.duan.edu.ua/images/stories/Files/2014/48.pdf>
29. Ромат Т.Є. Законодавче регулювання порівняльної реклами в аспекті інтелектуальної власності. *Державне управління та розвиток*. 2010. № 10. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=197>
30. Стадник К. О. Світовий досвід державного контролю за процесами економічної концентрації. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Економічна теорія та право. Харків, 2013. № 3. С. 161–167.
31. Филюк Г. Конкурентна політика держави в умовах глобалізації. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2009. № 109. С. 46-53.

32. Ясько Ю. Формування державної конкурентної політики в Україні. *Вісник КНТЕУ*. 2013. № 4. С. 24-36. URL: <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2013/04/3.pdf>

33. Юдіцький О.Л. Удосконалення організаційно-правових засад функціонування механізмів державного регулювання у сфері захисту економічної конкуренції в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 22. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2012/34.pdf

ТЕМА 15-16.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІН ТА ЦІНОУТВОРЕННЯ. КОМЕРЦІЙНИЙ РОЗРАХУНОК ТА БАНКРУТСТВО В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.

В сучасних умовах господарювання важливого значення має політика держави в сфері ціноутворення. Державне регулювання цін визначається як комплекс заходів прямого й опосередкованого впливу держави на механізм формування та встановлення цін. Державне регулювання цін здійснюється Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади, державними колегіальними органами й органами місцевого самоврядування відповідно до їхніх повноважень. Державна цінова політика є складовою частиною державної економічної й соціальної політики, тому держава, з одного боку, має запобігати надмірному зростанню цін, а з іншого – гарантувати суб'єктам господарювання рівень цін не нижче економічно обґрунтованого та забезпечувати їх відповідність витратам на виробництво, реалізацію та прибуток від продажу, сприяючи досягненню рівноваги між інтересами споживачів і виробників продукції. В межах вивчення вказаної теми студенти повинні освоїти знання про причини державного регулювання цін, обмеження, які мають місце в цій сфері, види цін.

З інститутом ціноутворення пов'язаний правовий інститут неплатоспроможності та банкрутства, який доцільно розкривати через сукупність матеріально-правових та процесуальних норм. При характеристиці даного питання необхідно розкрити поняття неплатоспроможності та критерії неплатоспроможності. Розкрити правовий статус учасників інституту банкрутства, серед яких необхідно звернути увагу на кредиторів та їх види. Необхідно визначити, що є підставою для застосування банкрутства, виділити основні стадії, з яких складається провадження у справах про банкрутство. Необхідно розкрити суть таких явищ як досудова санація, санація, реструктуризація, мирова угода, ліквідаційна процедура тощо. Особливу увагу слід звернути на новий нормативно-правовий акт, спрямований на регулювання відносин неплатоспроможності та банкрутства, а саме Кодекс процедур банкрутства, визначити його новели у регулюванні досліджуваних відносин у порівнянні із Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Основні тенденції розвитку ціноутворення в сфері господарювання. Державна цінова політика.
2. Законодавство України про ціни та ціноутворення.
3. Поняття та види цін. Способи державного регулювання цін.
4. Державний контроль (нагляд) та спостереження у сфері ціноутворення.
5. Поняття неплатоспроможності та банкрутства. Ознаки інституту банкрутства.
6. Еволюція законодавства про банкрутство. Світовий досвід розвитку законодавства про неплатоспроможність та банкрутство.
7. Учасники інституту банкрутства.

8. Загальна характеристика процедур, що застосовуються до неплатоспроможного боржника в процесі провадження у справі про банкрутство.

9. Правові наслідки визнання банкрутом. Черговість задоволення претензій кредиторів.

10. Відповідальність за порушення законодавства про банкрутство.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Поясніть, що розуміють від поняттям «гранична ціна» відповідно до норм Закону України «Про ціни і ціноутворення»?

2. Розкрийте повноваження Кабінету Міністрів України у сфері ціноутворення?

3. Які види цін встановлені на рівні чинного законодавства?

4. Поясніть переваги та недоліки здійснення державної цінової політики?

5. Охарактеризуйте правовий статус конкурсних та поточних кредиторів згідно положень законодавства про банкрутство?

5. Що є підставою порушення справи про банкрутство?

6. На кого із суб'єктів господарювання не поширюються положення Кодексу України з процедур банкрутства?

7. Назвіть та поясніть мету процедури розпорядження майном боржника та які дії охоплює розпорядження майном боржника?

Ключові терміни:

Встановлення ціни, застосування ціни, ціна, гранична ціна, доплата, вільні ціни, державні регульовані ціни, фіксована ціна, неплатоспроможність, банкрутство, кредитор, боржник, конкурсний кредитор, кредитор застави, поточний кредитор, ліквідатор, арбітражний керуючий, розпорядник майна, погашені вимоги кредиторів, реструктуризація боргів боржника, санація.

Практичні завдання:

1. Господарським судом в порядку, передбаченому нормами Кодексу України з процедур банкрутства введена ліквідаційна процедура у справі про визнання банкрутом суб'єкта підприємницької діяльності – громадянина Майстренко. Чи має право господарський суд порушити справу про банкрутство у відношення фізичної особи-суб'єкта підприємницької діяльності? У яких випадках відкривається ліквідаційна процедура і її етапи? Які наслідки визнання боржника банкрутом? Які повноваження ліквідатора у ліквідаційній процедурі?

2. Між боржником, його засновниками і одним із кредиторів в процедурі банкрутства укладено мирову угоду на вигідних умовах для боржника стосовно часткового списання кредитором боргів боржника, а також про обмін частини боргів на майно та цінні папери боржника, без задоволення всіх вимог і припинення провадження у справі про банкрутство.

В чому полягає відмінність мирової угоди в процедурі банкрутства від цивільно-правової угоди? Який порядок укладання і умови мирової угоди в процедурі банкрутства? Яка процедура затвердження мирової угоди господарським судом в процедурі банкрутства? Який порядок розірвання мирової угоди і визнання її недійсною в процедурі банкрутства?

3. Кредитори за вимогами до боржника, які виникли до відкриття провадження у справі про банкрутство і виконання яких не забезпечено заставою майна боржника це: 1) конкурсні кредитори; 2) поточні кредитори; 3) кредитори застави; 4) реєстрові кредитори.

4. У випадках, передбачених законом, щодо неплатоспроможного боржника застосовуються процедури: 1) санації; 2) мирової угоди; 3) розпорядження майном боржника; 4) усі відповіді правильні.

5. Чи може бути суб'єкт господарювання – фізична особа, зареєстрована у

встановленому законом порядку як підприємець – визнана банкрутом? Дайте відповідь із посиланням на чинне законодавство.

6. У формі таблиці зобразіть заходи, які можуть бути застосовані до неплатоспроможного боржника, і вкажіть на особливості їх застосування?

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України: від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань Закон: України від 15.05.2003 № 755– IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/755-15>

5. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 21.06.2012 № 5007– IV. *Відомості Верховної ради України*. 2013. №19-20. Ст.190. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17#Text>

6. Кодекс із процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018. № 2597- VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>

7. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 р. № 4452. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 50. Ст. 564. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.

8. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

9. Бірюков О.М. Транскордонні банкрутства: проблеми і шляхи розв'язання: монографія. К.: Вид-во видавничо-поліграфічний центр Київський університет. 2008. 318 с.

10. Бірюков О. Інститут банкрутства в системі права Європейського Союзу. *Юридична Україна*. 2011. № 1. С. 43-46.

11. Безсмертна В. В. Банкрутство та арбітражні керуючі: система підготовки арбітражних керуючих. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2015. № 10. С. 26-28.

12. Борейко О.М. Неспроможність та банкрутство у цивільному праві України (основні положення та правова природа): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес сімейне право міжнародне приватне право». Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». 2012. 19 с.

13. Бутирська І. А. Історія становлення регламентації правового становища учасників справи про банкрутство. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2014. № 65. С. 127-133.

14. Бутирська І. А. Класифікація учасників провадження у справі про банкрутство. *Санація та банкрутство*. 2015. № 1. С. 119-122.

15. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.

16. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

17. Гой В. В. Деякі особливості використання іноземного досвіду державного регулювання інституту банкрутства в українських умовах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 20. С. 80-84.

18. Джумагельдієва Г.Д. Правове регулювання цін і ціноутворення: дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 / Г.Д. Джумагельдієва ; Ін-т економіко-правових досліджень НАН України. – Донецьк, 2004. – С. 6–7.

19. Заярна Н. М. Підходи регулювання банкрутства господарюючих суб'єктів з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду. *Інноваційна економіка*. 2013. № 1. С. 312-315.

20. Жеков В. І. Проблемні питання, які виникають при розгляді справ про банкрутство із застосуванням нової редакції закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». *Санация та банкрутство*. 2015. № 1. С. 113-118.

21. Кулага Е. Правові аспекти державного регулювання ціноутворення в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 6. С. 158-162. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/6/36.pdf>

22. Лазарева Н.М. Виникнення інституту неплатоспроможності суб'єктів господарювання та проблеми застосування законодавства про банкрутство під час кримінального провадження. *Молодий вчений*. № 8 (48). 2017. С. 364-368. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/8/80.pdf>

23. Маринюк Л.В. Ціни та механізм ціноутворення. *Гроші, фінанси та кредит*. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2017. № 17. С. 692-697. URL: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/141.pdf>

24. Маркевич К., Омельченко В. Ціноутворення на енергетичних ринках: досвід ЄС та України. Аналітична доповідь. Київ: Заповіт, 2016. 56 с.

25. Поляков Б.М. Правові проблеми регулювання неспроможності (банкрутства): автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. Донецьк, 2003. 38 с.

26. Поляков Б.М. Деякі питання по ініціюванню провадження справи про банкрутство. *Вісник господарського судочинства*. 2002. №1. С. 70–114.

27. Поляков Б. М. Право неспроможності (банкрутства) в Україні : підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: Ін Юре, 2011. 560 с.

28. Радзивілюк В. Процедури запобігання банкрутству (неспроможності): види, система, поняття. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 1. С. 3-6.

29. Радзивілюк В. В. Зарубіжний досвід правового регулювання досудових процедур запобігання банкрутству (неспроможності) та вдосконалення національного законодавства. *Вісник господарського судочинства*. 2015. № 1. С. 116-123.

30. Шинкар М. Гносеологічні підходи до змісту банкрутства (неспроможності) та примусової ліквідації банківських установ як інституту національного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 6. С. 68-72. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/6/16.pdf>

31. Шинкар М. Правова природа банкрутства (неспроможності) банківських установ: доктринальні підходи. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 63-67. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/5/15.pdf>

32. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.

33. Яковлев О.О. Становлення та історичні етапи розвитку інституту банкрутства в Україні. *Університетські наукові записки*. 2010. № 2. С. 140-148.

Модуль 3.

Спеціальна частина. Правове регулювання окремих видів господарської діяльності

ТЕМА 17.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

При підготовці по даній темі необхідно проаналізувати положення Господарського кодексу України, які визначають правове становище товарної біржі як особливого суб'єкта господарювання, а також норми Закону України «Про товарну біржу». Слід з'ясувати генезис поняття біржі, виокремити критерії класифікації бірж, ознаки, функції та принципи діяльності бірж. Особливу увагу слід звернути на правила біржової торгівлі та операції, які можна здійснювати на біржах. Цікавим та пізнавальним буде порівняння особливостей здійснення біржової діяльності в Україні та в іноземних державах, а також ознайомлення з проектом Закону «Про товарний біржовий ринок».

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття, ознаки та класифікація товарних бірж.
2. Правове становище товарної біржі: порядок створення, функції (завдання) та принципи діяльності. Статут товарної біржі.
3. Права та обов'язки товарної біржі як суб'єкта господарювання. Права та обов'язки членів товарної біржі.
4. Органи управління товарної біржі.
5. Організаційна структура товарної біржі (система відділів та їх функції).
6. Правила біржової торгівлі. Біржові торги. Вимоги до біржових товарів.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Дайте визначення товарної біржі. Які ще види бірж існують в сучасних умовах та у яких сферах?
2. Які недоліки правового регулювання спостерігаються щодо товарної біржі?
3. Назвіть види товарних бірж та поясніть значення такого поділу?
4. Дайте визначення біржового договору та біржової операції? Які види біржових операцій передбачені чинним законодавством?
5. Що є установчим документом товарної біржі?
6. Які вимоги мають бути обов'язково зазначені у правилах біржової торгівлі?

Ключові терміни:

Біржа, товарна біржа, ринок, аукціон, конкурс, ярмарок, спеціалізована біржа, універсальна біржа, біржа реального товару, форвардна біржа, хеджування, котирування, ф'ючерс, ф'ючерсна біржа, опціон, біржові торги, угоди за типом «спот», біржовий товар, брокер, дилер, маклер.

Практичні завдання:

1. Товариство з обмеженою відповідальністю «Обрій» уклало договір купівлі-продажу житлового будинку, який належав на праві приватної власності громадянину К. Угоду було зареєстровано на універсальній товарній біржі «Берегова». Через декілька днів після реєстрації, К. змінив своє рішення щодо продажу будинку і звернувся до суду із заявою про визнання договору купівлі-продажу між ним та товариством з обмеженою відповідальністю «Берегова» недійсним на підставі ст. 47 ЦК України як такого, що укладений без дотримання нотаріальної форми. В якій формі укладаються біржові угоди? Дайте вирішення спору.

2. Біржова угода вважається укладеною з моменту: 1) її нотаріального посвідчення; 2) її реєстрації на біржі; 3) її підписання; 4) передачі товару.

3. Сфера діяльності учасників з метою надання та споживання банківських, страхових, інвестиційних послуг тощо є: 1) ринком інвестиційних послуг; 2) фондовою біржею; 3) ринком фінансових послуг; 4) ринком валютних послуг.

4. Основними принципами діяльності товарної біржі є: 1) рівноправність учасників біржових торгів; 2) застосування вільних (ринкових) цін; 3) публічного проведення біржових торгів; 4) всі відповіді є правильними.

5. Фізична особа, зареєстрована на біржі відповідно до її статуту, обов'язки якої полягають у виконанні доручень членів біржі, яких вказана особа представляє, щодо здійснення біржових операцій шляхом підшукування контрактів і поданні здійснюваних ним операцій для реєстрації на біржі є: 1) маклер; 2) біржовий брокер; 3) агент; 4) аудитор.

6. Складіть проект статуту товарної біржі. У якій організаційно-правовій формі буде діяти товарна біржа?

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань Закон України від 15.05.2003 № 755– IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/755-15>

5. Про товарну біржу: Закон України від 10.12.1991. № 1956-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 10. Ст. 139. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12>

6. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

7. Бобкова А.Г., Моїсєєв Ю.О. Біржове право: навч. посібник. К., 2005. 200 с.

8. Бочкова І.І. Товарна біржа як учасник господарських правовідносин в умовах ринкової економіки. Форум права. 2011. № 3. С. 83-87

9. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

10. Господарське право України. навч. посібник / За заг. ред. С.В. Несиної. К.: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.

11. Григор'єва Х. Правовий аналіз форвардних закупівель зерна як засобу державної підтримки сільськогосподарських підприємств. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 5. С. 47-52. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/05/10.pdf>

12. Деревнін В.С. Цивільно-правове положення товарної біржі за законодавством України: автореф... дис.. канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеська національна юридична академія. Одеса, 2010. 19 с.

13. Машковська Л.В. Поняття та ознаки відповідальності некомерційних суб'єктів господарювання. *Вісник Вищої ради юстиції*. № 4 (12). 2012. С. 52-62.

14. Малишко В.М. Біржові угоди як категорія біржового права. *Науково-практична Інтернет-конференція «Актуальна юриспруденція»*. Секція № 4. (05.03.2013). URL: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=473%3A050313-12&catid=63%3A4-0313&Itemid=78&lang=ru
15. Малишко В.М. Ф'ючерсні контракти як вид біржових угод. *Юридичний вісник*. 2009. № 2(11). С. 61-65.
16. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беляневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.
17. Олійник О.С. Поняття, ознаки, правова природа товарної біржі як особливого суб'єкта господарювання. *Вісник Вищої ради юстиції*. № 3 (11). 2012. С. 82-94. URL: http://www.vru.gov.ua/content/article/visnik11_08.pdf
18. Олійник О.С. Недосконалість вітчизняного законодавства щодо визначення організаційно-правової форми товарної біржі. *Законодавство України: історія розвитку, соціальна обумовленість, якість застосування та вдосконалення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Запоріжжя, 4-5 грудня 2015 р.). Запоріжжя: ЗНУ, 2015. С. 86-89.
19. Плахотнік М.Г. Товарні біржі в Україні. *Розвиток соціально-економічних систем у трансформаційних умовах*. 2012. с. 205-206.
20. Попова А.В. Принципи господарсько-правової відповідальності товарних бірж. *Вісник господарського судочинства*. 2010. № 2. С. 156-161.
21. РБК-Україна: Мінекономрозвитку розробило новий законопроект про товарний біржовий ринок. URL: <http://www.rbc.ua/ukr/news/minekonomrazvitiya-razrabotalo-novyy-zakonoproekt-o-birzhevom-16072014142300>
22. Шульгін А. Вдосконалення законодавства у сфері біржових правовідносин для забезпечення захисту прав їх учасників. *Реформування системи господарського законодавства України: матеріали круглого столу* (2 грудня 2014). К., 2014. С. 54-56.

ТЕМА 18.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОМЕРЦІЙНОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ (АГЕНТСЬКІ ВІДНОСИНИ)

В сучасний період господарювання в умовах розширення форм участі суб'єктів у різноманітних сферах господарської діяльності важливого значення набуває комерційне посередництво. На разі в міжнародній торгівлі існує багато інструментів ефективного просування товарів/робіт/послуг на іноземних ринках, наприклад: відкриття представництва, створення дочірньої компанії, комерційне посередництво (агентські відносини), дистрибуція, франчайзинг чи поєднання декількох із зазначених варіантів. Вибір конкретного інструменту залежить від багатьох факторів, зокрема від специфіки товару, робіт чи послуг, які просуватимуться, особливостей регулювання у відповідних країнах тощо. В Україні агентські договори регулюються Главою 31 Господарського кодексу України: Комерційне посередництво (агентські відносини) у сфері господарювання та Главою 68 Цивільного кодексу України.

Вивчаючи відповідну тему студенти повинні засвоїти, що комерційне представництво – це підприємницька діяльність, яка полягає в наданні комерційним агентом послуг суб'єктам господарювання при здійсненні ними господарської діяльності шляхом посередництва від імені, в інтересах, під контролем і за рахунок суб'єкта, якого він

представляє. Студенти повинні дослідити особливості правового статусу учасників агентських відносин, договірну основу їх взаємовідносин, відповідальність за порушення умов договору.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття комерційного посередництва (агентської діяльності) та його характеристика.
2. Підстави виникнення агентських відносин. Правова характеристика агентського договору. Предмет агентського договору.
3. Схвалення угоди, укладеної комерційним агентом без повноваження на її укладення або з перевищенням повноважень.
4. Немонопольні і монопольні агентські відносини.
5. Взаєморозрахунки в агентських відносинах. Обов'язки щодо нерозголошення конфіденційної інформації в агентських відносинах.
6. Відповідальність за порушення агентського договору.
7. Припинення агентського договору.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Порівняйте норми Цивільного та Господарського кодексів України на предмет правового регулювання агентських відносин та вкажіть відмінності у правовому регулюванні (при їх наявності)?
2. Якою є форма підтвердження повноважень комерційного агента?
3. Охарактеризуйте договори дистрибуції. До якої групи договорів вони належать?
4. Порівняйте агентські відносини з відносинами комерційної концесії. Чи є ці поняття тотожними чи мають відмінності?
5. Які способи використання об'єктів права інтелектуальної власності дозволяються?

Ключові терміни:

Комерційне посередництво, агентська діяльність, комерційний агент, агентський договір, немонопольні та монопольні агентські відносини, конфіденційна інформація, дистрибуція, дистриб'ютор, дилер, франчайзинг,

Практичні завдання:

1. Складіть проект агентського договору про надання послуг комерційного посередництва зі сприянні продажу туристичних та супутніх послуг.
2. Наведіть приклади сфер господарювання, де агентська діяльність є забороненою?
3. Складіть у вигляді таблиці підстави виникнення агентських відносин.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006. № 3480. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
5. Про страхування: Закон України від 07.03.1996. № 85/96. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 18. Ст. 78. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>

6. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.
7. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
8. Господарське право України. навч. посібник / За заг. ред. С.В. Несиної. К.: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.
9. Господарське право України: підручник: у 2 ч. / Андреева О. Б., Жорнокуй Ю. М., Гетманець О. П. Х.: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2014. 339 с.
10. Дрішлюк А.І. Агентський договір: цивільно-правовий аспект: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Одеса, 2003. 20 с.
11. Дядюк А.Л. Правове регулювання комерційного посередництва (агентських відносин) у сфері господарювання: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук: спец.12.00.04.- господарське право; господарсько-процесуальне право. Київ, 2010. 24 с.
12. Колосов Р.В. Договір комісії і агентський договір у цивільному праві: автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня канд.. юрид. наук: 12.00.03. – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Київ, 2004. 21 с.
13. Коротка Р. О. Господарсько-правове регулювання агентських відносин в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2011. 18 с.
14. Панченко А.М. Вдосконалення господарсько-правового регулювання інституту комерційного посередництва: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук: спец.12.00.04 - господарське право; господарсько-процесуальне право. Київ, 2011. 16 с.
15. Цеслів А. Комерційна концесія та суміжні договори: порівняльний аспект. Бізнес Інформ. 2013. № 6. С. 351–355.

ТЕМА 19.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

ПОСЕРЕДНИЦТВО У ЗДІЙСНЕННІ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

Згідно норм Господарським кодексом фінансова діяльність суб'єктів господарювання є самостійною ланкою національної фінансово – кредитної системи з індивідуальним обігом коштів, що забезпечує покриття витрат виробництва продукції, робіт та послуг і одержання прибутку. При вивченні даної теми студенти повинні визначити систему фінансових установ на основі аналізу Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», умови їх створення та діяльності.

В умовах ринкової економіки в основі господарської діяльності лежить можливість залучення коштів для фінансування цієї діяльності. При цьому неминучим є звернення до зовнішніх джерел - кредиту. У сучасних умовах кредитування набуло широкого застосування, переросло в кредитно – фінансову діяльність, яка в системі господарювання має вирішальне значення. Студенти повинні визначити форми та види банківських кредитів, умови кредитування. Тому, закономірним є звернення уваги на банки - фінансові установи, функціями яких є залучення у вклади грошових коштів громадян і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття та ведення банківських рахунків громадян та юридичних осіб. Виконання банками цих функцій в сукупності є банківською діяльністю. В процесі підготовки теми необхідно звернути увагу на законодавство України про банківську діяльність, з'ясувати складові банківської системи України.

Крім того, фінансова діяльність в сфері господарювання передбачає відносини, які складаються в результаті здійснення посередницької діяльності на ринку цінних паперів. Студенти повинні зрозуміти, що означає така діяльність, які її види передбачені на рівні законодавства, які вимоги висуваються до суб'єктів здійснення посередницької діяльності на ринку цінних паперів. Крім того, досліджувана тема охоплює питання, які стосуються страхування як різновиду фінансової діяльності, а також аудиторської діяльності

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Законодавство в сфері правового регулювання фінансової діяльності.
2. Поняття та правова природа фінансової діяльності суб'єктів господарювання. Види фінансової діяльності. Поняття фінансової послуги та її види.
3. Поняття фінансової установи та її особливості.
4. Поняття банківської діяльності. Правова характеристика банківської системи України.
5. Поняття, ознаки банку та його види. Організаційно-правова форма банку. Порядок утворення банку.
6. Страхування у сфері господарювання (поняття страхування та його види, суб'єкти страхової діяльності, договір страхування).
7. Посередництво у здійсненні операцій з цінними паперами: поняття, види, умови здійснення.
8. Правове становище фондової біржі.
9. Поняття аудиторської діяльності та її види. Правове становище аудитора та аудиторської фірми.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть перелік суб'єктів, що мають право надавати фінансові послуги?
2. Охарактеризуйте особливості створення фінансових установ? Чи передбачені спеціальні умови (вимоги) щодо їх створення?
3. Розкрийте компетенцію Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку?
4. Дайте визначення кооперативного банку. Який банк визначається в законодавстві як місцевий банк?
5. У якій організаційно-правовій формі створюється та діє фондова біржа?
6. Назвіть та поясніть види професійної діяльності з торгівлі цінними паперами?
7. У якій організаційно-правовій формі створюється та діє аудиторська фірма?

Ключові терміни:

Фінансова діяльність, фінансова послуга, фінансова установа, ринок фінансових послуг, банк, адміністративне регулювання, індикативне регулювання, банківська група, державний банк, кооперативний банк, обіг готівки, рахунок у банку, банківська таємниця, поточний рахунок, акредитив, вексель, інкасове доручення, емісія, лістинг, делістинг, цінний папір, емітент, фондова біржа, професійна діяльність на фондовому ринку, аудит, аудиторська діяльність, страхування, брокерська діяльність, дилерська діяльність, андеррайтинг, кліринг, депозитарна діяльність.

Практичні завдання:

1. Укладення торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів (зокрема, договорів комісії, доручення) щодо цінних паперів від свого імені (від імені іншої особи), за дорученням і за рахунок іншої особи є: 1) андеррайтинг; 2) дилерська діяльність; 3) брокерська діяльність; 4) клірингова діяльність.

2. Діяльність з визначення зобов'язань, що підлягають виконанню за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів, підготовка документів (інформації) для проведення розрахунків, а також створення системи гарантій з виконання зобов'язань за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів є: 1) клірингова діяльність; 2) дилерська діяльність; 3) андеррайтинг; 4) діяльність з управління цінними паперами.

3. У статутному капіталі торговця цінними паперами частка іншого торговця не може перевищувати _____%: 1) 20; 2) 10; 3) 5; 4) 25; 5) 50.

4. Торговець цінними паперами може провадити дилерську діяльність, якщо має сплачений грошовими коштами статутний капітал у розмірі не менш як: 1) 100 тис. грн.; 2) 200 тис. грн.; 3) 500 тис. грн.; 4) 700 тис. грн.; 5) правильна відповідь відсутня.

5. Банк з іноземним капіталом - банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше: 1) 5 %; 2) 10 %; 3) 25% 4) 35% 5) 50 %; 6) правильна відповідь відсутня.

6. Фондова біржа утворюється не менше ніж _____ засновниками – торговцями цінними паперами, які мають ліцензію на право провадження професійної діяльності на фондовому ринку: 1) 5; 2) 10; 3) 20; 4) 2; 5) 30.

7. У разі відкриття валютного рахунку в банківській установі за межами України суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності зобов'язаний повідомити про це Національний банк України не пізніш як: 1) шестиденний строк; 2) триденний строк; 3) п'ятиденний строк; 4) десятиденний строк; 5) чотирнадцятиденний строк.

8. Клірингова установа утворюється та функціонує у формі: 1) товариства з додатковою відповідальністю; 2) повного товариства; 3) командитного товариства; 4) акціонерного товариства; 5) товариства з обмеженою відповідальністю.

9. Цінні папери акціонерного товариства, відчужені ним на користь інших осіб у порядку, встановленому законодавством визначаються в законі як: 1) відчужені цінні папери; 2) розміщені цінні папери; 3) емітовані цінні папери; 4) афілійовані цінні папери; 5) документарні цінні папери.

10. З якого моменту, за загальним правилом, набирає чинності договір страхування: 1) з моменту підписання договору його сторонами; 2) з моменту узгодження сторонами умов договору; 3) з моменту передачі страхового свідоцтва; 4) з моменту внесення першого страхового платежу, якщо інше не передбачено договором; 5) з моменту досягнення домовленості по істотних умовах договору.

11. Строк для поповнення мінімальної кількості членів фондової біржі становить: 1) 18 місяців; 2) 12 місяців; 3) 1 місяць; 4) 3 місяці; 5) 6 місяців.

12. Державний банк - це банк, _____ відсотків статутного капіталу якого належать державі: 1) 50; 2) 55; 3) 70; 4) 75; 5) 100.

13. Загальний розмір частки засновників (учасників) аудиторської фірми, які не є аудиторами, у статутному капіталі не може перевищувати: 1) 10 відсотків; 2) 20 відсотків; 3) 30 відсотків; 4) 35 відсотків 5) 50 відсотків.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція): Закон України від 12.02.2015 № 191-VIII. *Офіційний вісник України*. 2015. № 25. Ст. 721.
5. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001. № 2664-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 1. Ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
6. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999. № 679-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 29. Ст. 238. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
7. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7.12. 2000. № 2121-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. 9 лютого. № 5–6. Ст. 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
8. Про депозитарну систему України: Закон України від 06.07.2012. № 5178-VI. *Відомості Верховної ради України*. 2013. № 39. Ст. 517. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>
9. Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006. № 3480. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
10. Про страхування: Закон України від 07.03.1996. № 85/96. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 18. Ст. 78. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>
11. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 9. Ст. 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>
12. Бакалінська О., Чаплян С. Суспільний договір як основа для виникнення та розвитку крипто валют. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 6. С. 71-75. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/6/14.pdf>
13. Галабурда Т.В. Щодо заходів впливу Національного банку України за порушення господарської діяльності. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 11-12 жовтня 2019). Вінниця: ТОВ Віндрук, 2019. С. 13-14.
14. Глібко С. В. Банківська діяльність як фінансове посередництво у господарському праві України. *Вісник Академії правових наук України*: зб. наук. пр. Харків: Право, 2012. № 3 (70). С. 135-145.
15. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одиссей, 2012. 640 с.
16. Пилипенко С. А. Юридична природа добровільного та обов'язкового страхування. *Юридична наука*. 2012. № 2. С. 20-26.
17. Попова А.В. Окремі аспекти господарських правовідносин на ринках небанківських фінансових послуг. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 11-12 жовтня 2019). Вінниця: ТОВ Віндрук, 2019. С. 152-154.

18. Руковський А.Є. Оновлення господарського законодавства України в частині законодавства України про страхування. Окремі аспекти господарських правовідносин на ринках небанківських фінансових послуг. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 11-12 жовтня 2019). Вінниця: ТОВ Віндрук, 2019. С. 162-164.

19. Шовкопляс Г.М. Сучасні теоретичні аспекти державного регулювання ринку фінансових послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 11. С. 93-96.

20. Шовкопляс Г. М. Засади поділу ринку фінансових послуг в залежності від системи органів регулювання в Україні та країнах ЄС. *Право та інновації*. 2014. № 3. С. 105-112.

ТЕМА 20-21.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Правове регулювання інвестиційної діяльності викликане необхідністю забезпечення підприємницької діяльності фінансовими коштами, без яких вона не може здійснюватися. При підготовці по вказаній темі необхідно ознайомитися з основними нормативно-правовими актами, які регулюють інвестиційну діяльність в Україні, з'ясувати зміст основних понять інвестиційних відносин, проаналізувати права та обов'язки суб'єктів інвестиційної діяльності, розкрити мету та шляхи державного регулювання інвестиційної діяльності.

Успішний розвиток економіки України значною мірою залежить від залучення іноземних інвестицій. Україна, як і інші держави, що потребують залучення іноземних інвестицій, має спеціальне законодавство, що регулює іноземні інвестиції. Водночас, норми, що стосуються іноземних інвестицій, містяться у податковому, земельному та інших галузях законодавства. В сучасний період залученню іноземних інвестицій в економіку України заважають часті зміни законодавства та відсутність надійних гарантій захисту для іноземних інвесторів, занадто високий рівень ставок оподаткування, повільні темпи приватизації, складна система ведення бухгалтерського обігу, яка не відповідає міжнародним стандартам. Всі ці чинники необхідно враховувати при аналізі ефективності залучення інвестицій в економіку України.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття інвестицій та інвестиційної діяльності. Види інвестицій та форми здійснення інвестиційної діяльності.
2. Державне регулювання інвестиційної діяльності в Україні..
3. Суб'єкти інвестиційної діяльності. Права та обов'язки суб'єктів інвестиційної діяльності. Об'єкти інвестиційної діяльності.
4. Захист інвестицій та гарантії прав суб'єктів інвестиційної діяльності.
5. Категорія іноземного інвестора в законодавстві України.
6. Поняття, види, форми здійснення іноземних інвестицій. Об'єкти іноземного інвестування.
7. Державні гарантії здійснення іноземних інвестицій.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть нормативно-правові акти, які регламентують інвестиційні відносини в Україні.
2. Які обмеження передбачені чинним законодавством щодо можливості іноземних

інвесторів інвестувати у вітчизняні об'єкти інвестування.

3. У чому полягає специфіка правового становища іноземного інвестора?

4. Як співвідносяться пряме та портфельне інвестування між собою?

5. Які правові режими можуть застосовуватися до іноземних інвесторів в разі здійснення ними інвестиційної діяльності на території України?

Ключові терміни:

Інвестиція, інвестиційна діяльність, резидент, нерезидент, інвестор, реципієнт, капітальна інвестиція, фінансова інвестиція, реінвестиція, пряма інвестиція, портфельна інвестиція, національний режим інвестиційної діяльності, спеціальний режим інвестиційної діяльності, інвестиційний договір, корпоративний інвестиційний фонд.

Практичні завдання:

1. Складіть у формі схеми або таблиці порядок створення корпоративного інвестиційного фонду. Хто може виступати ініціатором створення корпоративного інвестиційного фонду?

2. Корпоративний інвестиційний фонд створюється у організаційно-правовій формі: 1) акціонерного товариства; 2) товариства з обмеженою відповідальністю; 3) товариства з додатковою відповідальністю; 4) законодавством форма не встановлена.

3. Державна реєстрація іноземних інвестицій здійснюється Радою Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями протягом _____ робочих днів після фактичного їх внесення: 1) 3 робочих днів; 2) 2 робочих днів; 3) 7 робочих днів; 4) вимога щодо державної реєстрації іноземних інвестицій законодавством скасована.

4. Банк з іноземним капіталом - банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше: 1) 5 %; 2) 10 %; 3) 25%; 4) 50 %.

5. Яка законодавча вимога передбачена щодо інвестиційних проєктів, що реалізуються із залученням бюджетних коштів, коштів державних підприємств, установ та організацій, а також за рахунок кредитів, наданих під державні гарантії: 1) вони підлягають обов'язковій державній реєстрації; 2) обов'язковому державному страхуванню; 3) обов'язковій державній кваліфікації; 4) обов'язковій державній експертизі.

6. У разі припинення інвестиційної діяльності на території України іноземний інвестор має право на повернення своїх інвестицій не пізніше _____ після припинення цієї діяльності, а також доходів за цими інвестиціями у грошовій або товарній формі, якщо інше не встановлено законом або угодою сторін: 1) 2 – х місяців; 2) 3 – х місяців; 3) 6-ти місяців; 4) року.

7. Складіть план-проспект створення підприємства з іноземними інвестиціями у сфері будівельної діяльності.

8. Назвіть та охарактеризуйте норми Податкового кодексу України, спрямовані на регулювання інвестиційної діяльності.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991. №1560-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. №47. Ст. 646.
5. Про угоди про розподіл продукції: Закон України від 14.09.1999. №1039-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №44, Ст. 391.
6. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996. № 93/96-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1996. №19. Ст.80.
7. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010. № 2404-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2010. № 40. Ст. 524.
8. Про захист іноземних інвестицій на Україні: Закон України від 10.09.1991. № 1540а-XII. *Відомості Верховної Ради*. 1991. № 46. Ст. 616.
9. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
10. Афанасієв Р. В. Правове регулювання фінансових послуг на інвестиційному ринку. Правове регулювання відносин на фінансовому ринку: стан та напрями вдосконалення: монографія / відп. ред. В.Д. Чернадчук. Суми: Мрія, 2013. С. 165–186.
11. Балануца О. Оцінка стану іноземного інвестування в економіку України. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 5. С. 158–161.
12. Бєлєйченко О.Г. Напрями вдосконалення інвестиційної політики в Україні. *Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2008. № 4. С. 404–409.
13. Вайцеховська В.В. Іноземне інвестування в умовах інтеграції України у світову економіку. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 8. С. 55–60.
14. Веремієнко А.С. Місце та сутність венчурних інвестиційних фондів серед інститутів спільного інвестування в Україні. *Економіка та держава*. 2017. № 6. С. 90-93.
15. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.
16. Віхров С. О. Правовий статус інституційних інвесторів : дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». Інститут екон.прав. досліджень НАН України. Донецьк, 2013. 244 с.
17. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одіссей, 2012. 640 с.
18. Гуренко М.А. Правова природа інвестиційних договорів за участю органів державної влади чи органів місцевого самоврядування. *Вісник південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2013. №7. С.135-142.
19. Гутаревич Н.О. Змішана форма інвестиційної діяльності. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 6-2. 2015. С. 32-34.
20. Данилюк М. Б. Корпоративні інвестиційні фонди як учасники цивільних правовідносин: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Навчально-науковий юридичний інститут ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Івано-Франківськ, 2019. 259 с.
21. Данилюк М.Б. Цивільно-правова характеристика створення корпоративних інвестиційних фондів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2016. Випуск 1. Том 1. С.105-109.

22. Дерев'янку Б. Нормативно-правове регулювання діяльності венчурних фондів. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 59-64. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/1/12.pdf>
23. Зельдіна О. Напрями модернізації інституту захисту прав інвесторів у сфері господарювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 65-69. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/1/13.pdf>
24. Кафарський В.В. Інвестиційні договори в Україні: поняття, види, зміст, правове регулювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Нац. акад. наук України Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького, Київ, 2006. 23 с.
25. Клапаций Д.Й. Пайовий інвестиційний фонд як форма спільного інвестування в Україні (цивільно-правовий аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Львівський національний університет ім. І. Франка, Львів, 2019. 23 с.
26. Колобердянко І. І. Модернізація інституційної системи України як інструмент залучення іноземних інвестицій / І. І. Колобердянко, А. Р. Калантарова // *Вісник Запорізького національного університету*. – 2015. – № 4 (28). – С. 81–87.
27. Косак В.М. Правове регулювання іноземних інвестицій та міжнародної технічної допомоги: підручник. К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. 308 с.
28. Котик О. Загальнотеоретичні питання захисту прав іноземних інвесторів в Україні. *Юридична Україна*. 2007. № 9. С. 73–77.
29. Котик О. Форми і способи захисту прав іноземних інвесторів. *Юридична Україна*. 2008. № 3. С. 70–74.
30. Майданик Р. Судовий захист прав іноземних інвесторів на нерухомість: державна реєстрація, експропріація, гарантії іноземних інвестицій: оспорювання правових актів органів державної влади. *Право України*. 2009. № 9. С. 40–44.
31. Машковська Л. Правова характеристика пайового інвестиційного фонду. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 1. С. 50-54.
32. Рижикова Н. І. Венчурне інвестування в Україні: реалії та перспективи. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2017. Вип. 185. С. 328-339.
33. Резнікова В. Особливості правового регулювання договорів про спільну господарську діяльність за участю іноземного інвестора. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 10. С. 12–17.
34. Чабан О. Види інвестиційних договорів (контрактів). *Юридична Україна*. 2009. № 4. С. 65–69.
35. Чабан О.М. Інвестиційні договори(контракти): дис. ... канд. юрид. наук. :12.00.03. Львівський національний університет імені Івана Франка. Київ, 2013. 212 с.
36. Федорчак О.В. Проблеми правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип.4 (53). Ч.1 С. 80-94.
37. Федорчак О.В. Систематизація законодавчого забезпечення інвестиційної діяльності в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2017. №4(59). С.10-15.

ТЕМА 22.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Функціонування ринкових відносин в Україні зумовило появу нових форм забезпечення потреб господарювання, зокрема здійснення інноваційної діяльності. Основним фундаментальним принципом економічного процвітання будь-якого виробничого

підприємства і країни в цілому є постійне здійснення інноваційної діяльності та створення об'єктів промислової власності – основи випуску нової конкурентоздатної продукції, впровадження нової конкурентоздатної технології, що забезпечують одержання надприбутку. Саме ця діяльність спрямована на вкладення інвестицій у створення і використання промислової, інтелектуальної власності, науково-технічної продукції з метою одержання прибутку чи соціального ефекту, що відрізняється підвищеним ризиком у досягненні її результатів.

Сьогодні інноваційна політика держави має на меті об'єднання науково-технічної та інвестиційної політики. Належна інноваційна політика держави є умовою ефективного науково-технічного розвитку країни. Тому дана тема навчальної дисципліни господарського права набуває особливого значення в сучасний період розвитку господарських відносин, а при відповідях на поставлені питання студентам слід характеризувати особливості інноваційної діяльності з врахуванням положень інвестиційного законодавства України.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття інновацій та інноваційної діяльності. Система законодавства про інноваційну діяльність.
2. Інноваційні правовідносини: поняття та структура.
3. Основні організаційні форми реалізації інноваційної діяльності (форми кооперації науки, виробництва та фінансових структур): університетсько-промислові дослідницькі центри; технополіси; технопарки; інноваційні інкубатори, венчурні підприємства.
4. Правова характеристика договору на створення і передачу науково-технічної продукції як форма реалізації інвестицій у сфері інноваційної діяльності.
5. Заходи щодо стимулювання інноваційної діяльності.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Розкрийте співвідношення між категоріями: «інновація», «інноваційний продукт»?
2. Поясніть термін «інноваційна структура» та які елементи він включає?
3. Дайте визначення інноваційної діяльності. Поясніть взаємозв'язок між інноваційною та інвестиційною діяльністю.
4. Висловіть власне відношення щодо розробки проекту Інноваційного кодексу України?
5. Назвіть суб'єктів інноваційної діяльності та окресліть їх права і обов'язки.
6. Які договірні конструкції застосовуються у сфері інноваційної діяльності?
7. Якими особливостями характеризуються договори про трансфер технологій?
8. Назвіть прогалини у регулюванні інноваційних правовідносин на сучасному етапі розвитку економіки?

Ключові терміни:

Науково-технічний прогрес, науково-технічний потенціал, підприємництво, інноваційна діяльність, підприємство, інноваційне підприємство, інновація, інноваційна структура, технополіси, технопарки, інкубатори, венчурні підприємства, науковий парк, трансфер технологій, технологія, винахід, корисна модель.

Практичні завдання:

1. Свідоцтво про державну реєстрацію інноваційного проекту є чинним протягом _____ від дати його видачі: 1) 10-ти років; 2) 1-го року; 3) 5-ти років; 4) 7-ми років.

2. Необхідною умовою занесення інноваційного проекту до Державного реєстру інноваційних проектів є його: 1) реєстрація; 2) присвоєння реєстраційного номера; 3) кваліфікування; 4) проведення експертизи.

3. Строк розгляду Установою проекту, поданого для державної реєстрації його як інноваційного, не повинен перевищувати _____ від дати його прийняття: 1) 2 місяці; 2) місяць; 3) 6 місяців; 4) 3 місяці.

4. Що із переліченого згідно законодавства не може бути об'єктом інвестиційної діяльності: 1) інтелектуальні права; 2) цільові банківські вклади; 3) науково-технічна продукція; 4) векселі.

5. Складіть проект договору про трансфер технологій. Які ще види договорів укладаються в сфері інноваційної діяльності? Назвіть їх істотні умови.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002. № 40-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. Ст. 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

5. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006 р. № 143-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 45. Ст. 434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16>

6. Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій: Закон України від 09.04.2004 р. № 1676-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 32. Ст. 84. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1676-15>

7. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 р. № 3715-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19-20. Ст. 166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>

8. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16.07.1999. № 991-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14>

9. Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Розпорядження КМУ № 847-р від 17.09.2014. *Офіційний вісник України*. 2014. № 77. Ст. 2197.

10. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020»: Указ Президента України № 5/2015 від 12.01.2015. *Офіційний вісник Президента України*. 2015. 20 січн. (№ 2). Ст. 154.

11. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України від 15.01.2015 р. № 124-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 14. Ст. 754.

12. Адамюк Д.І. Інноваційний продукт як об'єкт правового регулювання за законодавством України та ЄС. Дис. канд. юрид. наук: 12.00.04. Національний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 207 с. URL: [file:///E:/Адамюк%20Д.І.%20Інноваційний%20продукт%20\(дисертація\).pdf](file:///E:/Адамюк%20Д.І.%20Інноваційний%20продукт%20(дисертація).pdf)

13. Адамюк Д.І. Поняття технології: встановлення змісту та співвідношення з іншими суміжними поняттями. *Право та інноваційне суспільство*: електронне видання. 2015. Випуск 1(4). URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2015/04/Adamjuk.pdf>
14. Адамюк Д.І. Поняття технології та її співвідношення з інноваційним продуктом. *Роль і значення інтелектуальної власності в інноваційному розвитку економіки*: матеріали V міжнародної науково-практичної конференції (11-13 листопада 2013 р). Київ: Інститут інтелектуальної власності Нац. університету «Одеська юридична академія», 2013. С. 409–411.
15. Актуальні питання господарсько-правового забезпечення інноваційної політики держави: монографія / за заг. наук. ред. Д.В. Задихайла. Харків: СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006. 256 с.
16. Атаманова Ю.Є. Господарсько-правове забезпечення інноваційної політики держави: монографія. Харків: Вид-во: ФІНН, 2008. 424 с.
17. Атаманова Ю.Є. Правове регулювання інноваційних відносин в Україні: монографія / кол. авт. С.М. Прилипко, А.П Гетьман, Ю.Є. Атаманова та ін. Харків: Юрайт, 2013. 756 с.
18. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.
19. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
20. Господарське право України. навч. посібник / За заг. ред. С.В. Несиної. К.: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.
21. Давидюк О.М. Технологія як об'єкт господарсько-правового регулювання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Харків, 2009. 222 с.
22. Іванова К. Ю. Договірний механізм регламентування інноваційних відносин. *Актуальні проблеми приватного права*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяч. 92-й річниці з дня народження д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова, 28 лют. 2014 р. Харків. 2014. С. 230 – 233.
23. Іванова К.Ю. Господарсько-правове регулювання договірних зобов'язань інноваційного характеру: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00. 04. Харків, 2012. 21 с.
24. Єфремова К. В., Стріжкова А. В. Правова природа елементів поняття «об'єкт інноваційних відносин» через визначення Grid-технологій. *Право та інновації*. 2015. № 2 (10). С. 37 – 42.
25. Концептуальні засади правового забезпечення інноваційної політики України: монографія / Задихайло Д.В., Клімова Г.П., Шевченко Л.С. та ін.; за ред. Д.В. Задихайла. Харків: Право, 2014. 464 с.
26. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.
27. Олійник О.С. Інноваційна інфраструктура: проблеми та перспективи розвитку. Збірник наукових статей. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2017. Вип. 43. С. 150-160. URL: <http://lib.pu.if.ua/files/zbirnyku/Aktualni%20problemi%20vdoskonalennja%20zak%2043.pdf>
28. Олійник О. С. Організаційні форми здійснення інноваційної діяльності: загальнотеоретичні підходи. *Дев'ять юридичних диспутів з актуальних проблем приватного*

права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (м. Одеса, 17-18 травня 2019 р.). Одеса: Астропринт, 2019. С. 204-209.

29. Олійник О. С. Договірне регулювання інноваційної діяльності в сучасних умовах господарювання. *Договір як універсальна форма правового регулювання*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Івано-Франківськ, 1-5 квітня 2019 р.). Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника», 2019. С. 100-103.

30. Погрібний Д.І. Правове регулювання відносин у сфері трансферу технологій. *Право та інновації*. Харків, 2013. №4. С. 18-27.

31. Стріжкова А.В. Grid-технології як об'єкт інноваційних правовідносин: дис. канд. юрид. наук: 12.00.04 -господарське право; господарсько-процесуальне право. Харків, 2017. 190 с. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Strigkova/d_Strigkova.pdf

ТЕМА 23.

ВИКОРИСТАННЯ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВ ІНШИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ (КОМЕРЦІЙНА КОНЦЕСІЯ)

Серед видів підприємницької діяльності виділяють комерційну концесію – підприємницьку діяльність, що полягає у наданні однією стороною концесійних відносин другій стороні на строк або без визначення строку права використання на платній основі комплексу належних прав володільцеві виключних прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг. Комерційна концесія – це оптимальний засіб забезпечення розширення бізнесу комерційних організацій без тягаря створення філій та дочірніх підприємств у певній місцевості чи навіть на території іншої держави. В межах даної теми необхідно розкрити правову основу використання прав інших суб'єктів господарювання у підприємницькій діяльності, дослідити систему актів законодавства про комерційну концесію, дослідити договір комерційної концесії та його особливості.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Сучасні підходи до інституту комерційної концесії в Україні. Сфера використання комерційної концесії.
2. Поняття комерційної концесії та комерційної субконцесії. Джерела регулювання комерційної концесії.
3. Договір комерційної концесії (поняття, ознаки договору, права та обов'язки сторін).
4. Відповідальність сторін за договором комерційної концесії.
5. Припинення комерційної концесії.
6. Способи забезпечення захисту прав сторін договору комерційної концесії.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Проаналізуйте підстави виникнення концесійних відносин в Україні?
2. Порівняйте міжнародний досвід застосування комерційної концесії?
3. Охарактеризуйте права та обов'язки сторін за договором комерційної концесії?
4. Порівняйте договір комерційної концесії та договір франчайзингу?
5. Відмежуйте договір комерційної концесії від суміжних договірних конструкцій (ліцензійних) та від відступлення права вимоги.
6. Що складає предмет договору комерційної концесії та на який строк може укладатися договір комерційної концесії? Які наслідки зміни сторін у договорі комерційної концесії?

Ключові терміни:

Майно, концесія, комерційна концесія, комерційна субконцесія, франчайзинг, франшиза, ліцензійний договір, правоволоділець, користувач.

Практичні завдання:

1. Вкажіть сторони договору комерційної концесії: 1) правоволоділець; 2) власник; 3) позичальник; 4) користувач.

4. Предметом договору комерційної концесії може бути: 1) торгова марка; 2) винахід; 3) комерційний досвід; 4) жодна відповідь не правильна.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

5. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

6. Гладка О.В. Комерційна концесія як форма інноваційного інвестування: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2015. 188 с.

7. Дмитришин В. С. Договір комерційної концесії та договір франчайзингу. Співвідношення понять та правова природа. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 3. С. 199–203.

8. Жуковський Т. Практичні аспекти реєстрації договору комерційної концесії. *Юридична газета*. 2012. № 45. С. 32 – 33.

9. Лукач І. Проблеми державної реєстрації договорів комерційної концесії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія «Юридичні науки». 2013. № 2(96). С. 111–115.

10. Маланчук Т.В. Щодо співвідношення понять «франчайзинг» та «комерційна концесія». *Молодий вчений*. № 11 (51). 2017 р. С. 929-933.

11. Паніна Ю. С. Правове регулювання договору франчайзингу в Європейському Союзі та Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Ужгород, 2017. 264 с.

12. Проект Закону України «Про франчайзинг» від 08.11.2011 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?skl=4&pf3516=8241

13. Рогач О.Я. Актуальні проблеми державної реєстрації договору комерційної концесії (франчайзингу) в Україні та шляхи їх вирішення на основі зарубіжного досвіду. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Серія ПРАВО. Випуск 32. Том 2. С. 119-124. URL: http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.32/part_2/27.pdf

14. Свида І. В. Франчайзинг як форма організації бізнесу. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету*. Сер.: Економічні науки. 2009. Вип. 24(1). С. 191–195.

15. Сидоров Я.О. Порівняльно-правова характеристика договору комерційної концесії (франчайзингу) та суміжних договорів. *Вісник Запорізького національного університету*. № 4. 2010. С. 118-125. URL: <http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/jur-2010-4/118-125.pdf>

16. Солодченко С.В. Здійснення контролю суб'єктами господарювання у виробничо-господарських відносинах. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2018. № 1 (35). С. 160-166. URL <http://pravo-snu.lg.ua/Actual1-35/Solodchenko160-166.pdf>

17. Чернега В. Договір комерційної концесії за цивільним та господарським законодавством України (порівняльно-правове дослідження). *Підприємництво, господарство і право*. 2018. №10. С. 84-88. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/10/17.pdf>

18. Цеслів А. Комерційна концесія та суміжні договори: порівняльний аспект. *Бізнес Інформ*. 2013. № 6. С. 351–355.

ТЕМА 24.

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання - це господарська діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном та/або робочою силою. В сучасних умовах господарювання значення зовнішньоекономічної діяльності зростає, а тому слід звернути належну увагу на теоретичні основи зовнішньоекономічної діяльності, проаналізувати сучасні моделі зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання, дослідити питання міжнародної конкурентоспроможності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Для того, щоб належно опанувати дану тему, насамперед, необхідно з'ясувати місце та галузеву належність норм, які регулюють відносини щодо зовнішньоекономічної діяльності, визначити поняття такої діяльності та з'ясувати її сутнісні ознаки, розкрити загальні та спеціальні принципи такої діяльності. Слід значну увагу зосередити на зовнішньоекономічному договорі, який опосередковує відносини між суб'єктами господарювання в даній сфері та розкрити його особливості.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття зовнішньоекономічної діяльності, її види та принципи здійснення.
2. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.
3. Ліцензування та квотування зовнішньоекономічної діяльності. Види ліцензування зовнішньоекономічної діяльності та етапи ліцензування.
4. Правова характеристика зовнішньоекономічного договору (контракту).
5. Використання правил ІНКОТЕРМС та розрахунки за зовнішньоекономічними договорами.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть ознаки зовнішньоекономічної діяльності. Поясніть відмінності щодо легального визначення зовнішньоекономічної діяльності згідно положень Господарського кодексу України та Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність».
2. Поясніть що означає термін «індивідуальний режим ліцензування»?
3. Охарактеризуйте особливості відповідальності за порушення правил здійснення зовнішньоекономічної діяльності?
4. Які види ліцензій та квот щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності передбачені Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність»?

Ключові терміни:

Зовнішньоекономічна діяльність, зовнішньоекономічний контракт, резидент, митний кордон, преференційний режим, ліцензування, квотування, ліцензія, квота, експорт, імпорт, транзит, інвестиція, демпінг, давальницька сировина, індикативні ціни, франко-завод, франко-перевізник, правила Інкотермс.

Практичні завдання:

1. Представництво іноземної компанії опублікувало оголошення в місцевій пресі про те, що візьме в оренду приміщення з метою обладнання його під офіс. Прочитавши оголошення, громадянин Л. звернувся до представництва з пропозицією укласти договір оренди належної йому квартири, в якій він не проживає.

У представництві іноземної компанії Л. пояснили, що з ним не можуть укласти такий договір, оскільки він не є суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Посилаючись на положення Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» згідно з якими суб'єктами цієї діяльності можуть виступати будь-які фізичні особи, які мають цивільну правоздатність та дієздатність і постійно проживають на території України, Л. вважає відмову безпідставною. Вирішіть спір?

2. Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання це: 1) господарська діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном суб'єктів господарювання та/або робочою силою; 2) регулювання державою відносин суб'єктів господарювання з іноземними суб'єктами господарювання та захист національного ринку і вітчизняного товаровиробника; 3) валютна політика держави, спрямована на встановлення і підтримання паритетного курсу національної валюти щодо іноземних валют, стимулювання зростання державних валютних резервів та їх ефективне використання; 4) підтримка державою розвитку торговельно-економічного, науково-технічного та інвестиційного співробітництва України з іноземними державами на засадах взаємної вигоди.

3. Переміщення товарів через територію України без будь-якого використання цих товарів на зазначеній території згідно Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» - це: 1) демпінг товарів; 2) транзит товарів; 3) експорт товарів; 4) імпорт товарів; 5) використання товарів.

4. У формі таблиці зобразіть антидемпінгові заходи, що можуть застосовуватися у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

5. Господарською діяльністю, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном та/або робочою силою є: 1) митна діяльність; 2) концесійна діяльність; 3) франчайзинг; 4) зовнішньоекономічна діяльність; 5) інвестиційна діяльність.

6. Продаж товарів на ринках інших країн за цінами, нижчими від внутрішніх є: 1) зовнішньоекономічною діяльністю; 2) експортом; 3) імпортом; 4) демпінгом; 5) дилерством.

7. В Україні запроваджуються такі види експортних (імпортних) квот: 1) групові; 2) універсальні; 3) генеральні; 4) разові; 5) колективні.

8. Дозвіл на експорт(імпорт) товару протягом певного періоду часу (але не менше одного місяця) з визначенням його загального обсягу є: 1) ліцензія відкрита (індивідуальна); 2) ліцензія разова; 3) ліцензія генеральна; 4) ліцензія спеціальна; 5) ліцензія компенсаційна.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991. № 959-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 29. Ст. 377. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
5. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005. № 2709-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 32. Ст. 422. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>
6. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 р. № 4002-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4002-12>
7. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018. № 2473-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 30. Ст. 239. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>
8. Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту: Закон України від 22.12.1998. № 2473-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 12-13. Ст. 80. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-14>
9. Про деякі питання практики розгляду справ за участю іноземних підприємств і організацій: Роз'яснення Вищого господарського суду України від 31.05.2002 р. № 04-5/608. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v_608600-02
10. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
11. Віденська конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів (1980 р.) Законодавство України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_003
12. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
13. Дашко І.М. Структура INCOTERMS 2010. *Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених «Молода наука-2012»*: у 7 т. Запорізький національний університет. Запоріжжя: Поліграфічний центр «СоруArt», 2012. Т. 1. 368 с. С. 89-92.
14. Діковська І. А. Принципи правового регулювання міжнародних приватних договірних зобов'язань: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2014. 464 с.
16. Задорожна С. Альтернативні способи вирішення спорів, що виникають із зовнішньоекономічних договорів: правове забезпечення на міжнародному рівні. *Право України*. 2008. № 10. С. 98–104.
16. Карпенко А.А. Правила Інкотермс як джерело міжнародного приватного права. *Актуальні проблеми правових наук в євроінтеграційному вимірі*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Харків. 15-16 грудня 2017 р. С 44-48.
17. Логуш Л. В. Право, що застосовується до міжнародних комерційних контрактів у державах, що є членами Європейського Союзу. *Наукові записки*. Том 168. Юридичні науки. 2015. С. 24-25.
18. Школьний Є. Юридична відповідальність держави як суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 11. С. 70-74. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/11/15.pdf>

19. Яновицька А.В. Правила інкотермс як джерело міжнародного приватного права. *Актуальні проблеми приватного права в Україні*. Матеріали студентсько-курсантської наукової конференції 27 квітня 2012 р. За ред. В.О. Кучера, Г.Б. Яновицької. Львів: ЛьвДУВС, 2012. 408 с.

20. Юшина С.І. Легітимація зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання: поняття та законодавче забезпечення. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 2. С. 131–137.

ТЕМА 25.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ РЕЖИМІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Реформування соціально – економічного становища в Україні вимагає застосування нових форм регіонального розвитку, що базуються на можливостях регіонів повніше й ефективніше використовувати наявні ресурси і переваги сприятливого економіко-географічного та геополітичного розташування. Найбільш дієвими формами регіональної політики, що застосовуються країнами як з високорозвинутою, так і перехідною економікою, є створення спеціальних (вільних) економічних зон та здійснення комплексу заходів, що проводяться центральними і місцевими органами виконавчої влади шляхом запровадження спеціальних режимів інвестиційної діяльності.

Світовий досвід свідчить, що створення у певних містах або регіонах спеціальних (вільних) економічних зон з установленням пільгового режиму економічної діяльності, стимулювання інвестування в економіку цих територій є одним з ефективних вирішень проблем інвестування. Створення спеціальних економічних зон вільного господарювання спрямовано на вирішення завдань економічного і соціального розвитку різних територій, що розширює можливості торгівлі, науково-технічного співробітництва, реалізації великих інвестиційних проектів, оскільки встановлення в них особливого митного режиму, пільгового порядку оподаткування та інших спеціальних умов створює додаткові стимули.

Таким чином, в межах підготовки відповідної теми студенти повинні засвоїти поняття, зміст, види, значення спеціальних режимів господарювання, розкрити особливості їх створення, діяльності та припинення діяльності.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття спеціального режиму господарювання та його особливості. Види спеціальних режимів господарювання.
2. Система законодавства про спеціальні режими господарювання.
3. Поняття спеціальної (вільної) економічної зони та мета їх створення. Види вільних економічних зон. Ознаки спеціальних (вільних) економічних зон.
4. Порядок створення спеціальної (вільної) економічної зони. Суб'єкти спеціальної (вільної) економічної зони.
5. Правова характеристика господарської діяльності на території спеціальної (вільної) економічної зони.
6. Правове регулювання інших спеціальних режимів господарювання.
7. Шляхи вдосконалення правового регулювання спеціальних (вільних) економічних зон та територій пріоритетного розвитку.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть нормативно-правові акти, що здійснюють правове регулювання суб'єктів господарювання під час запровадження спеціального режиму господарювання?
2. Які види спеціальних (вільних) економічних зон передбачені чинним законодавством?
3. Що таке територія пріоритетного розвитку? За яких умов та з якою метою

створюється територія пріоритетного розвитку?

4. Назвіть органи управління на територіях, де запроваджено спеціальний режим господарювання?

5. Які недоліки правового регулювання спеціальних (вільних) економічних зон Ви можете назвати та шляхи їх вирішення?

Ключові терміни:

Спеціальний режим господарювання, спеціальна (вільна) економічна зона, офшорна зона, зона прикордонної торгівлі, концесійний договір, територія пріоритетного розвитку, туристично-рекреаційна зона, науково-технічна зона, комплексна виробнича зона, концесійна діяльність.

Практичні завдання:

1. Вкажіть приклади створення вільних економічних зон на території України та їх нормативно-правове забезпечення.

2. Назвіть країни з позитивним досвідом створення та дії спеціальних режимів господарювання (спеціальних (вільних) економічних зон)?

3. Назвіть та поясніть види спеціальних режимів господарювання, які діють/можуть діяти на території України?

4. Назвіть органи, які можуть виступати ініціаторами створення спеціальних (вільних) економічних зон?

5. Спеціальна (вільна) економічна зона України може бути ліквідована до закінчення строку на який вона була створена: 1) органом управління спеціальної (вільної) економічної зони; 2) органом місцевого самоврядування; 3) Верховною Радою України за поданням Президента України; 4) Кабінетом Міністрів України; 5) Міністерством економічного розвитку.

6. Кабінет Міністрів України повинен розглянути пропозицію про створення спеціальної (вільної) економічної зони у _____ з дня її надходження і подати висновок з цього питання до Верховної Ради України: 1) двадцятиденний строк; 2) десятиденний строк; 3) шестидесятиденний строк; 4) дев'яностоденний строк; 5) місячний строк.

7. Який правовий режим інвестиційної діяльності встановлено на території України щодо іноземних інвестицій, за винятками, передбаченими Господарським кодексом, іншими законами і чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України: 1) виключний режим; 2) режим найбільшого сприяння; 3) національний режим; 4) спеціальний режим; 5) обмежувальний режим.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991. №1560-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. №47. Ст. 646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>

5. Про угоди про розподіл продукції: Закон України від 14.09.1999. №1039-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №44, Ст. 391. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1039-14>
6. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996. № 93/96-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1996. №19. Ст.80. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>
7. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010. № 2404-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2010. № 40. Ст. 524. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
8. Про захист іноземних інвестицій на Україні: Закон України від 10.09.1991. № 1540а-XII. *Відомості Верховної Ради*. 1991. № 46. Ст. 616. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1540a-12>
9. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон: Закон України від 13.10.1992. № 2673-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 50. Ст. 676. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-12>
10. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16.07.1999. № 991-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14>
11. Про спеціальну економічну зону «Яворів»: Закон України від 15.01.1999. № 402-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 15. Ст. 82. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-14>
12. Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Чернігівській області: Закон України від 18.11.2003. *Відомості Верховної Ради*. 2004. №10. Ст. 111.
13. Про виключну (морську) економічну зону України: Закон України від 16.05.1995. № 162/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 21. Ст. 152. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/162/95-вр>
14. Про господарську діяльність у Збройних Силах України: Закон України від 21.09.1999. *Відомості Верховної Ради*. 1999. № 48. Ст.408. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1076-14>
15. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03. 2000. *Відомості Верховної Ради*. 2000. №23. Ст.176. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>
16. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 06.04. 2000. *Відомості Верховної Ради*. 2000. №28. Ст.224. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-192>.
17. Про концесію: Закон України від 03.10. 2019. № 155- IX. *Відомості Верховної Ради*. 2019. №48. Ст.325. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20#Text>
18. Бек І.О. Договір (контракт) на реалізацію інвестиційного проекту у спеціальній (вільній) економічній зоні. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали ІХ регіональної науково - практичної конференції (13–14 лютого 2003 р.)*. Львів. С. 237–238.
19. Буткевич О.В. Комплексні виробничі зони в Україні як один з типів БЕЗ / О.В. Буткевич // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 2. – С. 50–51.
20. Буткевич О.В. Органи управління вільних економічних зон України. *Вісник господарського судочинства*. 2003. № 2. С. 170–175.

21. Буткевич О.М. Правове регулювання господарської діяльності в спеціальних (вільних) економічних зонах України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.04. Київський національний ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2004. 20 с.

22. Буткевич О.В. Правове регулювання господарської діяльності в спеціальних (вільних) економічних зонах: монографія. Х.: Право, 2008. 184 с.

23. Зельдіна О.Р. Теоретичні аспекти спеціального режиму господарювання: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.04. НАН України: Інститут економіко-правових досліджень. Донецьк, 2007. 35 с.

26. Олійник О.С. Поняття та особливості спеціального правового режиму в сучасних умовах господарювання. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Збірник наукових статей. Випуск XXVI. Івано-Франківськ: Юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. 2011. С. 142-148.

25. Прохоренко М.М. Правове регулювання господарської діяльності та господарських відносин в особливий період. *Юридичний вісник* 2 (39) 2016. С. 151-161. URL: http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2016/statji_n2_39_2016/26.pdf

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основні нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Кодекс із процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018. № 2597- VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>

5. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань Закон України від 15.05.2003 № 755– IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/755-15>

6. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 № 1087- IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 5. Ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>

7. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1997. № 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>

8. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 № 973- IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 45. Ст. 363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15>

9. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2018. № 12. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19>

10. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 № 185-V. *Відомості Верховної ради України*. 2006. № 456. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16>

11. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22.11.1996 № 543/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1997. № 5. Ст. 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/543/96-вр>
12. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23.03. 2000 № 1602-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 25. Ст. 195. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>
13. Про енергозбереження: Закон України від 1.07. 1994 № 74/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 30. Ст. 283. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/94-вр>
14. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09. 2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної ради України*. 2008. № 50-51. Ст. 384. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17?find=1&text=>
15. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2018. № 13. Ст. 69. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>
16. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991. № 1576-XII. *Відомості Верховної ради України*. 1991. № 49. Ст. 682. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>
17. Про Загальнодержавну Програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС: Закон України від 18.03.2004. № 1629-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 29. Ст. 367. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>
18. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо корпоративних договорів: Закон України від 23.03.2017 р. № 1984-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 10. Ст. 52. URL: <https://data.rada.gov.ua/laws/show/1984-19>
19. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991. №1560-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. №47. Ст. 646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
20. Про угоди про розподіл продукції: Закон України від 14.09.1999. №1039-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №44, Ст. 391. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1039-14>
21. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996. № 93/96-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1996. №19. Ст.80. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>
22. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010. № 2404-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2010. № 40. Ст. 524. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
23. Про захист іноземних інвестицій на Україні: Закон України від 10.09.1991. № 1540а-XII. *Відомості Верховної Ради*. 1991. № 46. Ст. 616. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1540a-12>
24. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002. № 40-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. Ст. 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
25. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006 р. № 143-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 45. Ст. 434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16>
26. Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій: Закон України від 09.04.2004 р. № 1676-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 32. Ст. 84. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1676-15>

27. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 р. № 3715-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19-20. Ст. 166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>

28. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16.07.1999. № 991-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14>

29. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон: Закон України від 13.10.1992. № 2673-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 50. Ст. 676. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-12>

30. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001. № 2664-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 1. Ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>

31. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999. № 679-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 29. Ст. 238. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>

32. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7.12. 2000. № 2121-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. 9 лютого. № 5–6. Ст. 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

33. Про депозитарну систему України: Закон України від 06.07.2012. № 5178-VI. *Відомості Верховної ради України*. 2013. № 39. Ст. 517. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>

34. Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006. № 3480. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

35. Про страхування: Закон України від 07.03.1996. № 85/96. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 18. Ст. 78. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>

36. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 9. Ст. 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>

37. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005. № 2709-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 32. Ст. 422. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>

38. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991. № 959-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 29. Ст. 377. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

39. Про товарну біржу: Закон України від 10.12.1991. № 1956-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 10. Ст. 139. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12>

40. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014. № 1207-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 26. Ст. 892. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>

41. Про природні монополії: Закон України від 20.04.2000. № 1682-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 30. Ст. 238. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14>

42. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993. № 3659-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. Ст. 472. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>
43. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001. № 2210-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 12. Ст. 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>
44. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996. № 236/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 36. Ст. 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр>
45. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007. № 877-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 29. Ст. 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>
46. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарювання: Закон України від 11.09.2003. № 1160-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 9. Ст. 79. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>
47. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012. № 4618-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 3. Ст. 23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
48. Про ціни та ціноутворення: Закон України від 21.06.2012. № 5007-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 19-20. Ст. 190. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17>
49. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015. № 222-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 23. Ст. 158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19>
50. Про стандартизацію: Закон України від 05.06.2014. № 1315-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 31. Ст. 1058. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>
51. Деякі питання дерегуляції господарської діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України № 367 від 27.03.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367-2019-п#n37>
52. Про затвердження принципів корпоративного управління: рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 22.07.2014 р. № 955. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr955863-14>
53. Угода про Партнерство та Співробітництво між Європейськими Спільнотами та Україною від 14.06.1994 року URL: https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012/
54. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами від 27.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
55. Про узагальнення судової практики вирішення спорів, що виникають у сфері надання послуг з електропостачання: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 16.12.2015. URL: http://www.arbitr.gov.ua/files/pages/ppVGSU_16122015_3.pdf
56. Практика Вищого господарського суду України. URL: https://dna.arbitr.gov.ua/sud5030/dla_sybektiv_gospod_dialnosti/zahist_prav_vgsu/
57. Про практику застосування Вищим господарським судом України у розгляді справ окремих норм матеріального права: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 17.07.2012 № 01-06/928/2012. URL: [https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_928600-12\)?lang=en](https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_928600-12)?lang=en)

58. Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 25.02.2016 р. № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004600-16>

НАВЧАЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ ТА ПОСІБНИКИ:

1. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
2. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.
3. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
4. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одісей, 2012. 640 с.
5. Господарське право України. навч. посібник / За заг. ред. С.В. Несиної. К.: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.
6. Мілаш В. С. Господарське право: курс лекцій: у 2-х ч. Харків: Право, 2008. Ч.1. 496 с.
7. Мілаш В.С. Господарське право: курс лекцій: у 2-х ч. Харків: Право, 2008. Ч. 2. 336 с.
8. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.
9. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.
10. Щербина В. С. Господарське право: підручник. 5-те вид., переробл. та допов. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 600 с.